

KNJIŽNICA MDC-a TIJEKOM ŠEZDESET GODINA RADA – PODRŠKA RADU MDC-a, NA USLUZI MUZEJSKOJ ZAJEDNICI

**SNJEŽANA RADOVANLIJA
MILEUSNIĆ**

knjižničarska savjetnica,
Muzejski dokumentacijski centar

KRATKA DEFINICIJA KNJIŽNICE – NJEZINA FUNKCIJA KAO ODJELA MDC-A

Obilježavanjem šezdesete godišnjice rada Muzejski dokumentacijski centar (MDC) obilježava i šezdeseti rođendan svoje knjižnice. U svojem dugogodišnjem radu knjižnica je svojim fondom i uslugama podupirala osnovno poslanje MDC-a kao mjesta *inicijativa, učenja i razmjene znanja i iskustava* te mjesta *promidžbe hrvatskih muzeja u zemlji i inozemstvu* kako bi svojim aktivnostima učinili da hrvatski muzeji budu još *efikasniji, utjecajniiji, prepoznatljiviji i glasniji* te *zaštitili raznolikost i bogatstvo muzejskih sadržaja*.¹

Knjižnica tako nastavlja kontinuitet koji je zamislio i osmislio njezin osnivač dr. Antun Bauer u čijem je aktu o osnivanju MDC-a, među ostalim, navedeno da

¹ Zgaga, Višnja. *O MDC-u: poslanje*. // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/o-nama/mdc-danas/o-mdc-u/> (pristupljeno 5. veljače 2017.).

*prikuplja svu stručnu muzeološku literaturu, dokumentaciju i građu potrebnu za rad i djelovanje muzejskih ustanova, da služi unapređenju stručnog rada, izmjeni iskustava i aktualizaciji muzeja*².

Time knjižnica svoje djelatnosti obavlja kao jedan od stručnih, a ne samo pomoćnih stručnih odjela po čemu se izdvaja u okružju drugih muzejskih knjižnica.

KAKO SE FUNDUS RAZVIJAO OD PRVE DONACIJE DO DANAS

Naime, knjižnica MDC-a specijalna je knjižnica ustrojena 1955. godine kao jedan od temeljnih fondova matične ustanove čijom donacijom dr. Antun Bauer po uzoru na ICOM-ov Museum Documentation Centre³ u Parizu osniva MDC *kao ustanovu Muzejskog društva Narodne Republike Hrvatske*⁴.

No početnu knjižničnu građu za ustroj knjižnice sakupljao je dr. Antun Bauer

² Dobronić, Lelja. Osnovan je Muzejski dokumentacioni centar u Zagrebu. // *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* 13, 2 (1964), str. 35.

³ ICOM-ov Muzejski dokumentacijski centar osnovan je 1946. godine. U isto vrijeme dr. Bauer intenzivno radi na sakupljanju građe i informacija o radu hrvatskih muzeja. Više na: *UNESCO-ICOM Museum Information Centre*. // ICOM: international council of museums. Dostupno na: <http://icom.museum/resources/unesco-icom-museum-information-centre/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

⁴ MDC je osnovan u svibnju 1955. godine u sastavu Muzejskog društva, no zbog financijskih problema djeluje *na privatnu inicijativu* do siječnja 1964. kada se osniva kao radna jedinica Hrvatskoga školskog muzeja na prijedlog Muzejskog društva Hrvatske. Detaljnije u: Bauer, Antun. Informacija o djelovanju Muzejskog dokumentacionog centra u Zagrebu. // *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* 17, 1 (1968), str. 16–18.

i prije formalnog osnutka MDC-a stvarajući i gradeći sa svojim suradnicima Arhiv za likovne umjetnosti u sklopu Gipsoteke (današnje Gliptoteke HAZU) od 1944. do 1952. godine. Već tada započeto je sa *sistematskim radom na sakupljanju dokumentacije i stručne literature za muzeologiju i muzejsku i muzeološku problematiku, s namjerom da služi za studij ove tematike*, što je rezultiralo time da je u okviru ovog fundusa postojala već sakupljena dokumentacija o domaćim i stranim muzejima i stručna literatura za studij muzeologije.⁵ Bauerova je ideja bila da Arhiv nastavi s takvim radom, posebice nakon velike izložbe u Parizu 1950. godine pod nazivom *Jugoslavenska srednjovjekovna umjetnost* kada su bili uspostavljeni čvršći odnosi s muzejima. No, izdvajanjem Arhiva u zasebni Institut za likovne umjetnosti JAZU 1952. godine *opseg rada ovog Instituta bio je znatno ograničen i muzeološka tematika bila je iz programa rada eliminirana. Trebalo je početi ponovo*.⁶ Najveći dio fundusa Bauer sakuplja *gotovo isključivo vlastitim trudom i nastojanjem i vlastitim sredstvima*⁷, na svojim putovanjima po inozemnim muzejima te suradnjom s istaknutim muzealcima i muzeolozima. Svjestan nedostatka stručne muzeološke literature, Bauer privatnim poticajem 1953. godine pokreće časopis/godišnjak *Muzeologija* kako bi razmjenom s drugim muzejima i muzeo-

loškim ustanovama skupio knjižnu građu kao početni fundus za osnutak knjižnice MDC-a.⁸

Lelja Dobronić, jedna od prvih zaposlenica MDC-a, kasnije ugledna muzealka i ravnateljica Hrvatskoga povijesnog muzeja u Zagrebu, navodi kako je u trenutku osnivanja MDC, među ostalim, sakupio i građu stručne knjižnice koju su činili: (...) *muzeološka literatura domaća i strana, priručnici za muzejski rad, publikacije koje služe kao priručnici i pomažu za rad u muzejskim radionicama, stručna muzeološka periodika, publikacije pojedinih muzeja, katalozi muzeja, katalozi muzejskih povremenih izložaba, kongresne publikacije koje se odnose na pojedina muzejska pitanja i probleme*.⁹

Ta je građa prema dokumentu *Izveštaj o sakupljenoj građi za Muzejski dokumentacioni centar* iz 1955. godine brojila oko 2150 svezaka stručne literature koja je u izvjesnom dijelu i jedina stručna muzeološka literatura koja je pristupačna našim muzejskim radnicima.¹⁰

Svu je tu knjižnu građu, zajedno s ostalim materijalom i dokumentacijom, Bauer ustupio *Muzejskom društvu bez*

⁵ Bauer, Antun. *Bilješke povodom dvadesetogodišnjice osnivanja MDC-a u Zagrebu*. Zagreb: vlast. nakl., 1975. Str. 1. (Zbirka rukopisa knjižnice MDC-a)

⁶ Isto, str. 1.

⁷ Iz dopisa Antuna Bauera *Savjetu za kulturu*, Zagreb iz 1961. god. (Arhiv MDC-a)

⁸ Tomu svjedoče i sačuvani dopisi iz 1955. godine o razmjeni časopisa *Muzeologija* za *Osječki zbornik* Muzeja Slavonije u Osijeku (iz dopisa Marije Malbaše, knjižničarke Muzeja Slavonije u Arhivu MDC-a).

⁹ Dobronić, Lelja, nav. dj., str. 35.

¹⁰ *Izveštaj o sakupljenoj građi za Muzejski dokumentacioni centar* iz 1955. sačinjen je u prvom redu da se ocijeni sakupljeni materijal, njegova važnost i značenje i korist koju taj materijal može da pruži muzejskim radnicima za olakšanje i pomoć u rješavanju problema sa kojima se svaki muzejski radnik stalno sreće u radu u muzeju. (Arhiv MDC-a)

*naplate sa svrhom da ono bude baza za daljnji rad ove ustanove*¹¹.

Tada, a i godinama kasnije, Bauer je svojim donacijama obogaćivao knjižnicu vrijednim naslovima. Osamdesetih godina prošlog stoljeća Bauer je u jednom od svojih rukopisa s promišljanjima o kolekcionarima napisao:

*Redovni su prilozi literature i dokumentacije koju stalno odvajam za MDC u Zagrebu kojega smatram svojim najznačajnijim životnim djelom i kojemu ostavljam svoju stručnu biblioteku sa znatnim brojem rariteta.*¹²

Prema arhivskim zapisima fond knjižnice se 1970. godine povećava i broji oko devet tisuća svezaka inozemne muzeološke literature što je rezultat pokretanja drugog časopisa MDC-a, *Biltena Informatica Museologica*,¹³ i ustanovljene suradnje i razmjene sa 130 muzeja iz 22 zemlje.

Ta se suradnja nastavlja i danas, a razmjena je uz poklon i dalje ostala najvažnijim načinom nabave knjižnične građe.

USLUGE I KORISNICI

Knjižnica trenutačno sadržava oko 50 000 jedinica, a svojim fondom i uslugama:

- podržava osnovne djelatnosti, kao i sve programske projekte MDC-a
- stoji na raspolaganju muzejskoj zajednici koja obuhvaća akademsku skupinu korisnika (teoretičare i profesore

muzeologije i informacijskih znanosti, studente, poslijediplomande) i muzejske djelatnike (od muzejskih tehničara i kustosa pripravnika do muzejskih savjetnika) prateći njihove potrebe na usavršavanju stručnoga i znanstvenog rada u muzejima

- otvorena je i široj korisničkoj skupini drugih znanstvenih disciplina kao što su povjesničari i povjesničari umjetnosti, konzervatori, restauratori i drugi
- pristupačna je i svim drugim interesnim skupinama korisnika zainteresiranih za tematsko područje muzeja, muzeologije, informacijskih znanosti i šire područje kulturne baštine.

KATALOZI KNJIŽNICE I KLASIFIKACIJE

Kako bi ostvarivala te zadaće, ona svoju nabavnu politiku gradi prateći potrebe korisnika kojima želi biti na usluzi. Istodobno knjižnica neprekidno radi na izradi informacijskih pomagala kako bi olakšala pristup i korištenje građom. Već je 1955. godine Bauer doniranoj knjižničnoj građi pridružio i opsežan knjižnični katalog: *Za olakšanje upotreba ove literature načinjen je katalog i to samo jednog manjeg dijela sakupljene literature sa oko 4.000 kartica i razvrstane prema stručnoj tematici.*¹⁴

U knjižnici se 1968. godine zapošljava prva knjižničarka Mira Heim¹⁵ koja u

¹¹ Bauer, Antun. *Bilješke povodom dvadesetogodišnjice osnivanja MDC-a u Zagrebu*. (Zbirka rukopisa knjižnice MDC-a)

¹² Bauer, Antun. *Galerije zbirke umjetnina: naslijeđe sabirača*. Zagreb: vlast. nakl., 198?

¹³ Časopis *Bilten Informatica Museologica* od 21. broja (1973. god.) mijenja naslov u *Informatica Museologica*.

¹⁴ *Izveštaj o sakupljenoj građi za Muzejski dokumentacioni centar*. 1955. (Arhiv MDC-a)

¹⁵ U knjižnici MDC-a radila je Mira Heim (1. 7. 1968. – 29. 6. 1991.) koju nakon njezina odlaska u mirovinu zamjenjuje diplomirana knjižničarka Snježana Radovanlija Mileusnić (od lipnja 1992. godine). Više u: *Personalni arhiv zaslužnih muzealaca: Mira Heim*. // Muzejski dokumentacijski

svojoj bogatoj radnoj ostavštini uz knjižnicu sređenu prema dosljednom načelu, građu inventariziranu u dva inventarna niza – jednome za tiskane publikacije (u sedam inventarnih knjiga, 1965. – 1993.), a drugome za rukopise / neobjavljenu građu (u jednoj knjizi, 1970. – 1993.), ostavlja i kataloški ormar ispunjen kataloškim listićima izrađenima upotrebom ICOM-ove klasifikacije.¹⁶

SUVREMENI RAD KNJIŽNICE

Od devedesetih godina prošlog stoljeća knjižnica započinje s intenzivnom informatizacijom knjižničnih zbirki i uvođenjem novih tehnologija u knjižnično poslovanje kako bi postala suvremenim dijelom jedinstvenoga informacijskog okružja matične ustanove, a stručna obrada knjižnične građe (inventarizacija, katalogizacija i sadržajna obrada) od 1993. godine nastavlja se upotrebom računalne tehnologije¹⁷.

centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke-fondovi/arhiv/personalni-arhiv-zasluznih-muzealaca/Heim-Mira,83.html> (pristupljeno 5. veljače 2017.).

¹⁶ Knjižnica MDC-a služila se Univerzalnom decimalnom klasifikacijom za klasificiranje knjižničnog fonda sve do 1972. godine kada po preporuci UNESCO-ICOM-a (engl. International Council of Museums; Međunarodni savjet za muzeje) prihvaća stručnu muzeološku klasifikacijsku shemu (UNESCO-ICOM Museum Documentation Centre Classification Scheme) kao prikladniju. Više u: Radovanlija Mileusnić, Snježana. Izrada i primjena predmetnog kazala ICOM-ove muzeološke klasifikacije. // *Bulletin o informatizaciji muzejske djelatnosti Hrvatske* 1/2 (1995), str. 1–54.

¹⁷ Rabe se knjižnične programske podrške CDS/ISIS (1993. – 2005.), baza kućne izrade u Accessu (2005. do srpnja 2007.) i K++ (od srpnja 2007.).

Nepostojanje primjerene, pregledne i kazalima popraćene stručne muzeološke klasifikacije na hrvatskom jeziku za klasificiranje knjižničnog fonda knjižnice MDC-a bilo je poticaj da se korištenjem ICOM-ovom muzeološkom klasifikacijom na engleskom jeziku kao predložkom započne izgradnja tezaurusa, odnosno normirano predmetno označivanje fundusa.

Mrežno sučelje (mrežni katalog) knjižnične baze podataka dostupno je na mrežnim stranicama MDC-a već krajem devedesetih,¹⁸ a daljnji rad knjižnice usmjeren je na povezivanje bibliografskih jedinica s njihovim postojećim cjelovitim tekstovima u skladu s očekivanjima suvremenih korisnika informacijskih ponuda na internetu.

Kako bi se osigurala trajnija zaštita te istodobno veća dostupnost knjižničnih jedinica, početkom 21. stoljeća pokrenut je projekt digitalizacije publikacija jedinstvenih po svojoj tematici i unikatnih po broju sačuvanih primjeraka te publikacija koje su zbog starosti dotrajale i sklone lakom oštećivanju. U prvoj je fazi projekta digitaliziran dio jedinstvene rukopisne bibliografske cjeline *Bibliografija i građa za umjetnost i srodne struke*, koja je pod uredništvom Antuna Bauera okupila 31 knjigu. Prva objava projekta bila je 2008. godine na mrežnim stranicama MDC-a.¹⁹

¹⁸ *Katalog knjižnice*. // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke-fondovi/knjiznica/?searchknjiznica> (pristupljeno 5. veljače 2017.).

¹⁹ *Bibliografija i građa za umjetnost i srodne struke*. // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://antunbauer.mdc.hr/> (pristupljeno 5. veljače 2017.). Više o projektu u: Radovanlija Mileusnić, Snježana. Digitalizacija starog i ri-

ULOGA I DJELATNOST KNJIŽNICE U PREDSTAVLJANJU I UNAPREĐENJU RADA MUZEJSKIH KNJIŽNICA

Rad knjižnice MDC-a od njezinih je početaka neprekidno usmjeren i na unapređenje knjižničarske djelatnosti u muzejima i galerijama u skladu sa suvremenim knjižničarskim trendovima, nacionalnim i međunarodnim normama i pravilnicima, a u cilju poticanja i razvitka muzejskih i galerijskih knjižnica, popularizacije knjižničnih fondova muzeja i galerija te afirmacije stručnih knjižničnih djelatnika u muzejima i galerija. Potrebu sustavnog praćenja i podupiranja rada muzejskih knjižnica Bauer je kao jednu od osnovnih zadaća MDC-a naglašavao u nizu svojih pisanih promišljanja o suvremenom radu muzeja. Tako je Bauer 1980. godine napisao: *Problem biblioteke u muzejima je naša možda najbolnija točka u organiziranju naših muzeja kao suvremenih muzejskih ustanova.*²⁰

Bez muzejske knjižnice ne može se odvijati kvalitetan stručni i znanstveni rad muzejskih djelatnika, kaže Bauer, te navodi kako muzejska knjižnica treba biti namijenjena i posjetiteljima muzeja *za njihovo korištenje kao dopuna informacijama koje primaju u izložbenom pro-*

jetkog knjižnog fonda iz Zbirke Bauer knjižnice MDC-a: Bibliografija i građa za umjetnost i srodne struke dr. Antuna Bauera. // *1. kongres muzealaca Hrvatske, Zagreb, 12. – 14. studenoga 2008.: zbornik radova* / ur. Žarka Vujić. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2011. Str. 164–171.

²⁰ Bauer, Antun. *Problemi stručne i naučne biblioteke u muzeju – čitaonica i biblioteka za posjetioce muzeja: problemi i primjeri sa kojima sam se sreo u muzejima.* Zagreb: vlast. nakl., 1980. (Antun Bauer – Scripta manuscripta museologica)

*storu u muzeju, u muzejskoj ekspoziciji (...) jer biblioteka je stručna legitimacija jednog muzeja.*²¹

Na toj problematici knjižnica MDC-a stalno radi prateći rad i potrebe muzejskih knjižnica i njezinih stručnih djelatnika. Uz redovno godišnje sabiranje i analize podataka o radu knjižnica u okviru OREG-a (Registra muzeja, galerija i zbirki u RH) i izvješća muzeja provode se periodična anketna istraživanja cjelokupnog rada i poslovanja muzejskih knjižnica²² ili pak pojedina tematska istraživanja poput stanja zavičajnih zbirki u knjižnicama Republike Hrvatske²³, stanja informatiziranosti knjižničarske djelatnosti²⁴ ili financiranja njihova rada²⁵.

Podupiranje rada muzejskih knjižnica rezultiralo je i činjenicom da se prvi put

²¹ Isto.

²² Heim, Mira. Stanje muzejsko-galerijskih knjižnica u SR Hrvatskoj. // *Informatica Museologica* 14, 1/2 (1983), str. 12–15. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/145900>. Radovanlija Mileusnić, Snježana. Stanje hrvatskih muzejsko-galerijskih knjižnica u 1996. godini: analiza upitnika. // *Informatica Museologica* 27, 1/2 (1996), str. 92–95. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/144299>.

²³ Vuković-Mottl, Srna; Radovanlija Mileusnić, Snježana. Zavičajni fondovi (zbirke) u knjižnicama i muzejima: rezultati anketiranja. // *5. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: zbornik radova* / ur. Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2002. Str. 168–182.

²⁴ Radovanlija Mileusnić, Snježana. Stanje informatiziranosti muzejskih knjižnica Republike Hrvatske u 2007. godini. // *Informatica Museologica* 38, 1/2 (2007), str. 115–120. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/134668>.

²⁵ Radovanlija Mileusnić, Snježana. *Kako financiranje utječe na strateški plan muzejskih knjižnica u Hrvatskoj.* (izlaganje na 3. kongresu muzealaca Hrvatske, Opatija, 2014.)

u muzejskom zakonodavstvu – u *Zakonu o muzejima* iz 1998. godine – definirala knjižnica kao odjel muzeja, a knjižničarsko osoblje kao stručno osoblje muzeja. Snažnu potporu radu muzejskih knjižnica dala je i Komisija za muzejske i galerijske knjižnice pri Hrvatskome knjižničarskom društvu koja je osnovana na poticaj potekao iz MDC-a 1998. godine.²⁶ Velik projekt nacionalnog značenja, u kojemu MDC sudjeluje kao jedan od koordinatora, jest i izrada nacionalnog pravilnika za katalogizaciju, prvog takvoga u koji su uključene sve tri baštinske zajednice – knjižničarska, arhivistička i muzejska, kao i akademska zajednica, a koji će biti utemeljen na suvremenim međunarodnim normama i postignućima. Pravilnik za katalogizaciju propisivat će uvjete za opis, identifikaciju i pristup jedinicama građe koje se nalaze ili se mogu naći u arhivima, knjižnicama, muzejima i sličnim baštinskim ustanovama, na svim dostupnim medijima, radi zadovoljavanja općih i posebnih potreba korisnika.²⁷

Jedan od najnovijih projekata koji vodi MDC priprema je prvog vodiča kroz knjižnice i knjižnične zbirke zagrebač-

²⁶ Na 31. skupštini Hrvatskoga knjižničarskog društva (Zadar, od 7. do 10. listopada 1998. godine): *osnivanjem Komisije za muzejsko-galerijske knjižnice stvoriti početnu osnovu za organizirana stručna okupljanja, sastanke i profesionalnu potporu kojima će se aktualizirati i postepeno rješavati svi problemi vezani uz suvremeno muzejsko knjižničarstvo*. Prva predsjednica bila je diplomirana knjižničarka MDC-a, Snježana Radovanlija Mileusnić.

²⁷ Više o projektu: *Nacionalni pravilnik za katalogizaciju*. // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/muzeji/projekti/nacionalni-pravilnik-za-katalogizaciju/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

kih muzeja i galerija te izrada portala zagrebačkih muzejskih knjižnica na mrežnim stranicama MDC-a, na kojemu će se prikazivati i dinamični sadržaji, omogućivati pristup mrežnim katalozima i digitaliziranoj građi, a podatci će biti pretraživi prema višestrukim kriterijima. Portal muzejskih knjižnica grada Zagreba zamišljen je kao ogledni projekt koji prethodi izradi jedinstvenog portala knjižnica muzeja i galerija u RH.

Zanimljiv je i Bauerov poticaj da se na poslijediplomskom studiju muzeologije uključi i predmet o knjižničarstvu,²⁸ a upravo je magistarski rad Vesne Burić o knjižnici Muzeja Slavonije iz 1980. godine²⁹ jedan od rezultata tih nastojanja. Na tragu Bauerove rečenice – *biblioteke zavičajnih muzeja su posebna tema suvremene muzeologije* – obranjen je magistarski rad *Ustroj i organizacija knjižnica zavičajnih muzeja u Hrvatskoj* i objavljen kao priručnik za rad u knjižnicama zavičajnih muzeja.³⁰ Tu su uspostavljeni temelji muzejskog knjižničarstva.

DJELATNOST KNJIŽNICE U PREDSTAVLJANJU I UNAPREĐENJU MUZEJSKOG IZDAVAŠTVA

Knjižnična djelatnost MDC-a usmjerena je i na praćenje, predstavljanje te unapre-

²⁸ Bauer, Antun. *Bibliotekarstvo u muzeološkoj problematici: prilog problemima postdiplomskog studija muzeologije*. Zagreb: vlast. nakl., 1990.

²⁹ Firingner-Burić, Vesna. *Muzeološka koncepcija i struktura knjižnice Muzeja Slavonije: magistarski rad*. Zagreb: vlast. nakl., 1980.

³⁰ Radovanlija Mileusnić, Snježana. *Ustroj i organizacija knjižnica zavičajnih muzeja u Hrvatskoj*. // *Muzeologija* 38 (2001), str. 7–132. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/86537>.

đivanje muzejske izdavačke djelatnosti zahvaljujući knjižničnom fondu koji svojim velikim dijelom čine publikacije u izdanju hrvatskih muzeja i galerija – muzejske publikacije.

Riječ je naime o vrlo vitalnom segmentu muzejskog rada koji je još uvijek skriven od percepcije šire publike ostajući u okvirima muzeja i uže okoline na uvid stručnoj publici i posjetiteljima muzeja.

Svake su godine u muzejskom izdavaštvu zastupljene gotovo sve vrste tiskovina od kojih su, naravno, najbrojnije upravo one posebne za muzeje, a to su katalozi povremenih izložaba, kao i katalozi stalnih postava, vodiči kroz muzejske postave ili pojedine zbirke, informativni letci i brošure o sadržajima i djelatnostima muzeja. No, muzeji svojim izdavačkim korpusom i redovnom godišnjom proizvodnjom obuhvaćaju i periodiku (časopise, godišnjake, godišnja izvješća), likovne monografije, kao i monografske prikaze arheoloških, etnografskih, povijesnih, kulturno-povijesnih ili prirodoznanstvenih tematika, specijalizirane bibliografije, studije i zbornike znanstvenih i stručnih skupova. Objavlivanjem na tiskanome, audiovizualnom i elektroničkom mediju stručni i znanstveni rad muzejskih stručnjaka i njihovih suradnika na muzejskoj građi i dokumentaciji prenosi se široj publici, a informacije postaju dostupne izvan muzejskih prostora, izložbenih dvorana, čuvaonica, konzervatorskih laboratorija, studijskih soba, arhiva i knjižnica.

Knjižnica MDC-a kao središnje mjesto za praćenje i istraživanje muzejskog nakladništva organizira godišnje izložbe izdavačke djelatnosti muzeja, radionice iz muzejskog nakladništva te objavu knjiga o posebnim vrstama muzejskih publikacija.

Sakupljene su razmjenom, ali većim dijelom u sklopu MDC-ove godišnje izložbe izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija koja se u kontinuitetu održava od 1982. godine. Prve su godine na izložbi sudjelovale 44 ustanove iz Hrvatske da bi prošle, 2016. godine, sudjelovalo njih 120. Pojačana izdavačka djelatnost hrvatskih muzeja bilježi se od kraja devedesetih godina, i to ne samo velikih već i manjih muzejskih ustanova, onih iz većih gradskih središta (Zagreba, Splita, Osijeka, Rijeke) i onih iz manjih mjesta, u kojima djeluju kao nositelji kulturnih događanja. Broj novih naslova godišnje sve više raste da bi se posljednjih godina zaustavio na broji od 700 noviteta.³¹

Muzejske publikacije, bez obzira na njihov opseg, oblik ili sadržaj, čuvaju se u jednom primjerku i tako čine svojevrsnu depozitarnu knjižnicu muzejskog nakladništva. Upravo ta građa knjižnicu MDC-a čini jedinstvenom na širem europskom prostoru.

Naime, muzejske su publikacije često jedini pisani dokument raznovrsnih muzejskih događanja koja su trajala u određenim kraćim ili duljim intervalima. One su pisana svjedočanstva promjena stalnih muzejskih postava, tema koje su izlagane na povremenim izložbama, muzeoloških trendova i inovacija. Jednako tako one nam kazuju tko su autori njihovih tekstova, predgovora, biografija i bibliografija, stručnih i znanstvenih tekstova, notica i impresija, tko su fotografi, crtači, dizajneri, prevoditelji, tko čini široku plejadu suradnika u izradi muzejskih publikacija. Svojim ovitcima i naslovnicama,

³¹ *Hrvatsko muzejsko nakladništvo: 1992. – 2015.* (grafikon) // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: http://www.mdc.hr/files/images/mdc/Interliber/2016_muz_nakladnistvoL.jpg (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

izborom tipografije i drugim grafičkim elementima muzejske publikacije posredno pokazuju mijene muzejskih vizualnih identiteta i trendove u oblikovanju knjiga. Često rušeći izdavačke kodekse, muzejske publikacije objavljuju se u velikim formatima koji sežu do 50 cm pa sve do minijturnih oblika, kojima muzeji naglašavaju svoj odmak od uobičajenoga ako je u službi njihova poslanja i određenih muzejskih poruka.

Osim što služi za stručni i znanstveni rad članovima muzejske zajednice te širem krugu zainteresiranih korisnika, taj fundus omogućuje praćenje iznimno vitalnoga i značajnog segmenta muzejskog rada – nakladničke djelatnosti muzeja. Popratni katalozi, dosad njih 35, čine jedinstvenu nacionalnu bibliografiju muzejskih publikacija od 1980. do 2016. godine iz koje se mogu iščitati povijest hrvatskoga muzejskog izdavaštva, bibliografske jedinice autora i naslova te popis tema koje su obrađivane.

Njihovi predgovori donose sintezu godišnjih izdavačkih projekata, koji su odraz onoga čime su se hrvatski muzeji bavili tijekom protekle godine, koju su novu građu nabavili, prikupili, istražili, restaurirali, dokumentirali, predstavili različitim izložbenim projektima i drugim oblicima muzejskog komuniciranja.

Stoga smo uvidom u građu u predgovorima kataloga nastojali upozoriti na neka od iznimnih ostvarenja među posebnim muzejskim publikacijama (katalozima muzejskih zbirki i izložaba, vodičima po stalnim muzejskim postavima), na prve elektroničke publikacije na CD-ROM-ovima kao idealnome mediju za pohranu multimedijских informacija o izložbenim događanjima, na velike izdavačke projekte prepoznate i nagrađivane prestižnim

nacionalnim i međunarodnim nagradama, na posebnosti muzejske periodike koja se ubraja u najstarija izdanja iz humanističkih znanosti, na pojavu i razvoj izdanja za djecu i mlade, na probleme i načine njihova prevladavanja u komunikaciji s posjetiteljima s invaliditetom.

Ukratko, spomenute izložbe, katalozi i fundus knjižnice MDC-a građa su za neprekidno praćenje:

- razvojnog puta i normiranja muzejskih publikacija
- oblikovanja njihovih formalnih i sadržajnih značajki
- uvođenja i upotrebe novih medija
- okretanja ciljanom publici kao što su obitelji, djeca i mladi ili osobe s invaliditetom.

Isto tako ta je građa bila polazište za pokretanje radionica iz muzejskog nakladništva *Kako objaviti dobru muzejsku knjigu* 2011. godine.³² Građa knjižnice omogućuje uvid u probleme i eventualne nedostatke, nedoumice u pripremi i objavi različitih vrsta muzejskih publikacija, s različitom svrhom i ciljanom publikom, bilo na tiskanome i/ili elektroničkom mediju. No isto tako desetljećima pomno sakupljena građa ishodište je za prepoznavanje dobrih primjera iz prakse muzejskog nakladništva te tako i za odabir izlagača i voditelja radionica. Muzealci, ali i pozvani vrsni stručnjaci pojedinih specijaliziranih područja svoja su iskustva i znanja podijelili s polaznicima u okviru dosad šest odabranih tema (muzejski katalozi, publikacije za djecu i

³² *Ciklus radionica: Kako objaviti dobru muzejsku knjigu.* // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/eduzona/radionice/ciklus-radionica-kako-objaviti-dobru-muzejsku-knjigu/> (pristupljeno 3. veljače 2017.).

mlade, muzejske elektroničke publikacije, muzejski vodiči, publikacije za osobe s invaliditetom, muzejski časopisi).

Veliko zanimanje za obrađene teme, kao i nedostatak stručne literature iz muzejskog nakladništva, bilo je povod i za pokretanje istoimene serije popratnih knjiga posvećenih posebnim temama iz muzejskog nakladništva. U biblioteci *Kako objaviti dobru muzejsku knjigu* dosad su objavljene četiri knjige urednice Snježane Radvanlije Mileusnić: *Publikacije za osobe s invaliditetom – nakladnički izazov za muzeje* (Zagreb, Muzejski dokumentacijski centar, 2016.), *(Pogled u) muzejsko elektroničko nakladništvo* (2015.), *Muzejske publikacije za djecu i mlade* (2013.) i *Što je muzejski katalog* (2013.). Rad na knjigama rezultat je suradnje s članovima muzejske zajednice, ali i srodnih baštinskih ustanova (NSK, HAD), fakulteta (Filozofski fakultet) ili instituta (Institut Ruđer Bošković, SRCE).

PRIKAZ POJEDINI KNJIŽNIČNIH ZBIRKI KAO ODRAZ I PRIKAZ/ SLIKA RAZVOJA MUZEJA I MUZEOLOGIJE

Za razliku od prakse drugih knjižnica nijedna publikacija iz fundusa knjižnice MDC-a ne može biti otpisana po načelu sadržajne nezanimljivosti ili zastare. Jer sva knjižnična građa sakupljana po jedinstvenome i dosljednom nabavnom načelu ima svoju sadržajnu vrijednost – gubeći s vremenom svoju osnovnu svrhu (npr. vodič kroz izložbu), ona trajanjem kroz povijest dobiva novu, pridruženu i obogaćenu vrijednost. Tako su npr. prvi seminarski radovi s poslijediplomskog studija informacijskih znanosti i teme koje su obrađivane

šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća dio povijesnog razvoja muzeologije kao znanosti, stari vodiči kroz stalne postavne muzeja svjedoče o građi koja je godinama sakupljana te o dizajnu i muzeografskim pomagalima kojima je javnosti predstavljena ili su pak jedina zapisana svjedočanstva o muzejima koji više ne postoje, a stari katalogi povremenih izložaba govore o razvoju i nadogradnji povijesnih, arheoloških, prirodoslovnih i kulturno-povijesnih doseg u hrvatskome kulturnom životu. Upravo ta dodana vrijednost knjižnicu MDC-a čini jedinstvenom na širem europskom prostoru.

Građa knjižnice podijeljena je u nekoliko zbirki: Zbirku *Bauer*, Zbirku rukopisa, Zbirku magistarskih radova i doktorskih disertacija, Referentnu zbirku, Zbirku monografskih publikacija / Zbirku knjiga, Zbirku periodike, Zbirku kataloga izložaba i Zbirku elektroničkih publikacija.

Kraćim prikazom svake od zbirki dat ćemo sliku što taj fundus u svojem presjeku sadržaja govori o proteklih šezdeset godina MDC-a, nastojat ćemo istaknuti što je knjižnični fond pratio, a što odražavao i podržavao u MDC-u i muzejskoj zajednici općenito, odnosno kako je razvoj muzeja i hrvatske muzeologije utjecao na oblikovanje knjižničnog fundusa.

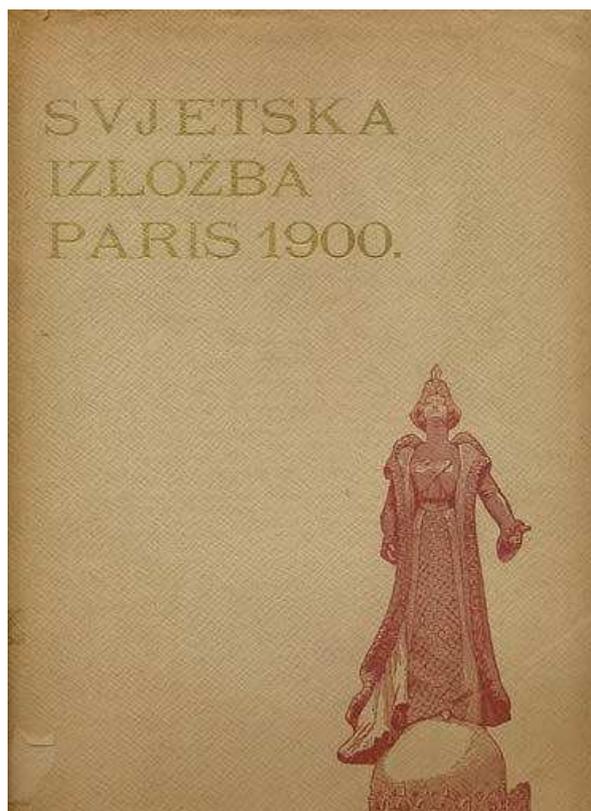
ZBIRKA BAUER

Zbirka *Bauer* obuhvaća Bauerovu knjižnu – tiskanu i rukopisnu – ostavštinu u knjižnici MDC-a. Zbirka sadržava donaciju osnivača MDC-a dr. Antuna Bauera, odnosno oko 3000 raritetnih muzejskih vodiča, kataloga zbirki i izložaba, zbornika i časopisa, muzejskih i konzervatorskih priručnika i likovnih monografija te drugu knjižničnu građu s tematikom muzeja,

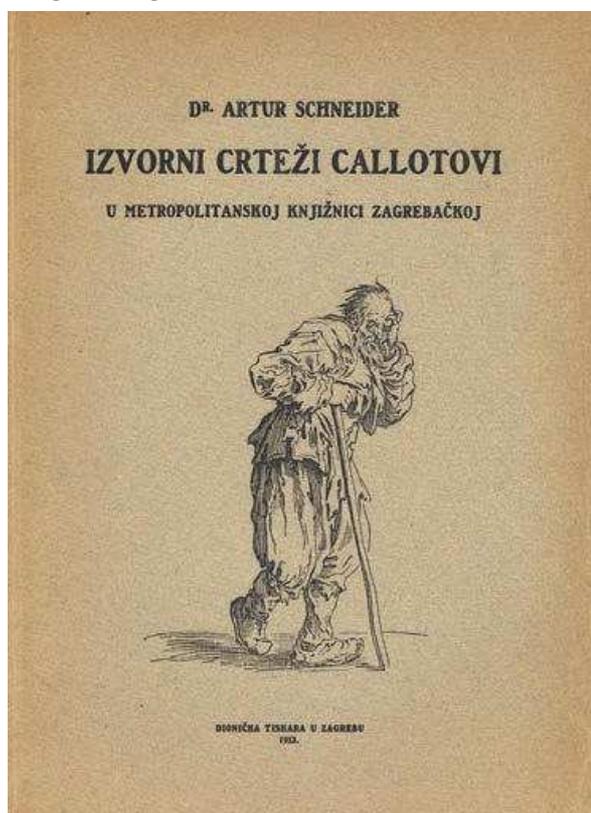
objavljivanu od 1815. do pedesetih godina 20. stoljeća. Većinom su to izdanja inozemnih muzeja, pretežno na njemačkome te na francuskome, engleskom i češkom jeziku. Ova je zbirka temelj MDC-ove djelatnosti, ali i ustroja nove vrste specijalne knjižnice, još uvijek jedine takve u Hrvatskoj i na širim prostorima.

Među raritetnim naslovima koji ukazuju na muzeološki profil knjižnične zbirke/donacije i podupiru svrhovitost rada MDC-a kao stručne podrške muzejima nalaze se i:

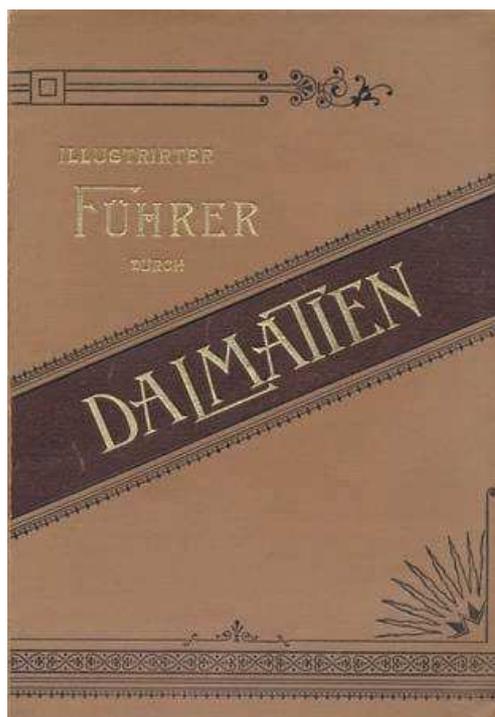
prvi svezak časopisa Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu *Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien und der Hercegovina* (1893.); *Führer durch Dalmatien*, verfasst Reinhard E. Petermann, illustrationen von Ludwig Hans Fischer (Wien, Vereine zur Förderung der volkswirtschaftlichen Interessen des Königreiches Dalmatien, 1899.); katalog jubilarne svjetske izložbe održane u Parizu 1900. godine – *Svjetska izložba, Paris 1900.* (Zagreb, Trg.-obrt. komora, 1901.); katalog stalnog postava *Katalog der Königlichen Gemäldegalerie zu Dresden* (Dresden, Königlichen Gemäldegalerie, 1905.); muzejski vodič *Führer durch das Bayerische Nationalmuseum in München* (München, Bayerischen Nationalmuseums, 1905.); *Prilozi za rasudjivanje slika u Akademskoj galeriji Strossmayerovoj: Toskanska škola* Artura Schneidera (Zagreb, Dionička tiskara, 1910.); *Zpráva kuratoria Musea král. hlav. města Prahy za rok 1912.*; *Průvodce sbírkami Musea království Českého v Praze* (Praze, Musea král. Českého, 1917.); jedna od najpoznatijih enciklopedija na njemačkom jeziku izdavačke kuće Brockhaus – *Brockhaus Conversations-Lexikon*, sv. 1 (1882.) – 16 (1887.).

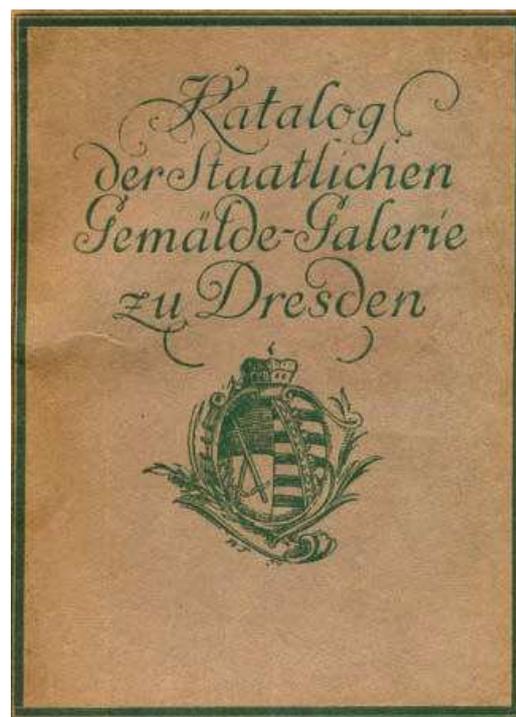
Korice kataloga Svjetska izložba, Paris 1900. (Zagreb, Trg.-obrt. komora, 1901.)

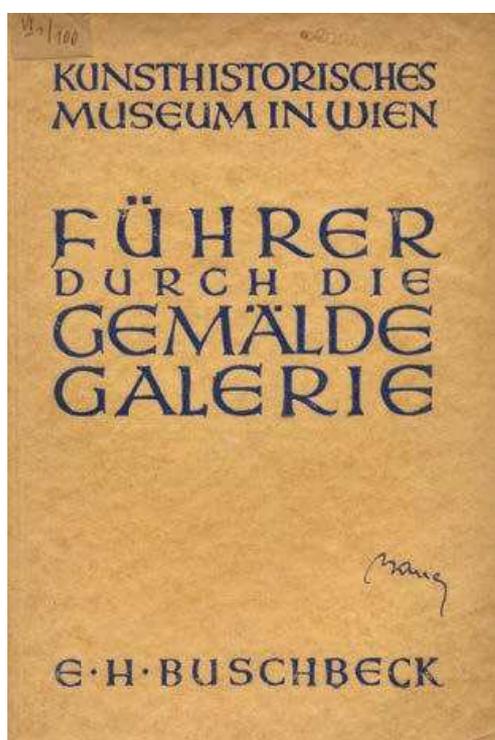
Schneider, Artur. Izvorni crteži Callotovi u Metropolitanskoj knjižnici zagrebačkoj. Zagreb: Dionička tiskara, 1913.

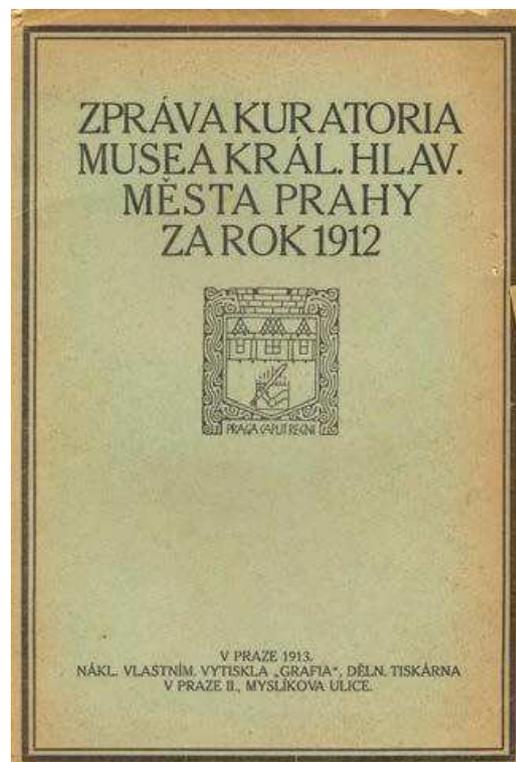
Korice ilustriranog vodiča Führer durch Dalmatien / verfasst Reinhard E. Petermann; illustrationen von Ludwig Hans Fischer (Wien, Vereine zur Förderung der volkswirtschaftlichen Interessen des Königreiches Dalmatien, 1899.)

Korice kataloga Katalog der Staatlichen Gemäldegalerie zu Dresden (Dresden, Buchdruckerei der Wilhelm und Bertha V. Baensch Stiftung; Berlin, Julius Bard Verlag für Literatur und Kunst, 1927.)

Korice muzejskog vodiča Führer durch die Gemäldegalerie von Ernst H. Buschbeck (Wien, Kunsthistorisches Museum, 1928.)

Korice izdanja Zpráva kuratoria Musea král. hlav. města Prahy za rok 1912. (Praze, Deln. tiskarna Grafia, 1913.)

Knjižnične jedinice najčešće nose Baue-rov *ex libris* s crtežom Vučedolske go- lubice, prepoznatljivim simbolom Baue- rova rodnoga grada Vukovara, ili njegov vlastoručni potpis. U inventarnim knji- gama knjižnice uz svaku je jedinicu na- značeno *Zbirka Bauer*. Ta je knjižnična građa izdvojena u posebnu spomeničku knjižnu zbirku tijekom revizije 2005. go- dine. Već spomenutim projektom zapo- čete digitalizacije značajnijih i raritetnih naslova te njezinom cjelovitom računal- nom obradom približavamo se ostvaren- ju cilja, tj. registraciji Zbirke *Bauer* kao kulturnog dobra značajnoga za razvoj muzeologije u Hrvatskoj, koje svojim vri- jednim i raritetnim muzejskim izdanjima čini bitan segment nacionalne pisane ba- štine o muzejima i muzejskoj djelatnosti u Hrvatskoj.

ZBIRKA RUKOPISA I PODZBIRKA MAGISTARSKIH I DOKTORSKIH RADOVA

Antun Bauer mnogo je pisao i zapisivao, često i u obliku natuknica za razmišljanje kojima se nekoliko puta vraćao,³³ ali je i učestalo poticao svoje kolegice i kolege da pišu o svojim iskustvima i problemima u muzejskom radu te sakupljao njihova neobjavljena rukopisna izvješća, izla- ganja i predavanja. Tako je već donirana građa za ustroj MDC-a sadržavala oko 175 rukopisa o pojedinim općim temama ili konkretnim specifičnim problemima

³³ U Zbirci rukopisa knjižnice MDC-a čuva se 635 Bauerovih rukopisa. Većina je popisana je u: Radovanlija Mileusnić, Snježana. Nepublicirani stručni tekstovi dr. Antuna Bauera pohranjeni u Knjižnici MDC-a. // *Muzeologija* 31 (1994), str. 102–117. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/89577>.

iz muzejske tematike³⁴. Štoviše, Bauer je naglašavao potrebu sustavnog sabiranja neobjavljenih radova i ustroja *biblioteke rukopisa* unutar muzejske knjižnice:

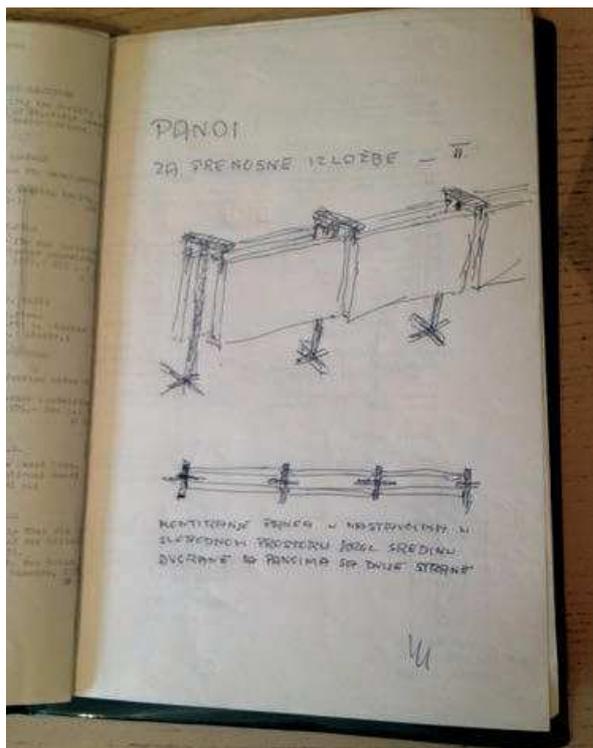
*Ovo je tema koja u našim muzejima stoji u stručnim bibliotekama kao potpuna nepoznanica. Na prste jedne ruke u ko- liko muzejskih ustanova stoji biblioteka rukopisa kao jedan specifičan odjel mu- zejske odnosno galerijske biblioteke.*³⁵

Bauer je naime smatrao kako je za izra- du cjelovite muzeološke bibliografije iznimno važno sakupljanje i evidentira- nje neobjavljenih radova (rukopisa) mu- zejskih djelatnika. Po Baueru zbirka bi rukopisa trebala sadržavati usustavljenu građu o muzejskim izložbama i stalnim postavima muzeja (idejni plan izložbe, tekstnu obradu pojedinih tema ekspozicije, scenarij izložbe i sl.), godišnje izvje- štaje muzeja sa složenim informacijama i dokumentacijom o radu i djelovanju muzeja, muzejske i muzeološke elabore- te, stručna predavanja i referate, izvješća i dokumentaciju s terenskog rada (reko- gnosciranje terena) itd.

Upravo takva zbirka koju čine neobjav- ljeni stručni radovi stručnjaka MDC-a, hrvatskih muzejskih djelatnika, stude- nata i poslijediplomanada muzeologije, a koja obuhvaća seminarske i diplomatske radove, stručne radove za muzejska zva- nja, izvješća, stručna mišljenja, muzeo- loške koncepcije i elabore, ustrojena je u sastavu knjižnice MDC-a i danas broji 3000 naslova.

³⁴ *Izvještaj o sakupljenoj građi za Muzejski do- kumentacioni centar*. 1955. (Arhiv MDC-a)

³⁵ Bauer, Antun. *Biblioteka rukopisa u muzeji- ma i galerijama*. Zagreb: vlast. nakl., 1984. (*Antun Bauer – Scripta manuscripta museologica*)

Detalj rukopisa Antuna Bauera

U njoj značajno mjesto imaju rukopisni bibliografski nizovi koje Bauer pokreće pedesetih godina o pojedinim općim temama ili konkretnim problemima iz muzeološke tematike kojima je nastojao upotpuniti nedostatak stručne muzejske i muzeološke literature slijedeći praksu rada u Arhivu za likovne umjetnosti i izrade *Bibliografije i građa za umjetnost i srodne struke*.³⁶

To su: *Muzejski arhiv: građa za muzeologiju*³⁷ (1946. – 1955.; cjelina, među

³⁶ Poticaj za osnivanje MDC-a i preuzimanje svih pitanja povezanih s muzejima i muzeološkom problematikom koja je preuzelo Muzejsko društvo Hrvatske bila je i izrada publikacije *Muzejski arhivi* autora Kreše Nemetha i Antuna Bauera (objavljene 1957. god.). Građu za popis i povijest muzeja Bauer je već većim dijelom okupio u knjigama svojih rukopisnih bibliografskih cjelina *Muzejski arhiv: građa za muzeologiju* i *Bibliografija i građa za umjetnost i srodne struke*.

³⁷ Više u: Radovanlija Mileusnić, Snježana. Iz rukopisne ostavštine dr. Antuna Bauera – *Muzej-*

ostalim, sadržava prvi popis muzeja u Hrvatskoj iz 1954. god.), *Antun Bauer – Scripta manuscripta museologica*, *Arhiv Hrvatskoga školskog muzeja* (1953. – 1962.), *Predavanja Hrvatskoga povijesnog muzeja* (1967. – 1978.).

Tu je građu Bauer umnažao u ograničenom broju od 5 primjeraka, pohranjujući primjerke u Sveučilišnoj knjižnici te u knjižnici Muzeja za umjetnost i obrt, kako bi se omogućila šira upotreba toga nepubliciranog materijala te da se uloženi trud sačuva i da i dalje može poslužiti i služi onima kojima je i namijenjen.³⁸

Zbirka rukopisa svojom građom prati stručni rad muzejskih djelatnika – od njihovih stručnih radnji do ulaska u Personalni arhiv zaslužnih muzealaca. Naime, velik dio Zbirke čine pismeni radovi polaznika stručnih ispita za muzejska zvanja (kustos, muzejski dokumentarist, muzejski pedagog, muzejski informatičar, muzejski tehničar, konzervator, preparator i fotograf). Te se radnje popisuju i objavljuju na mrežnim stranicama MDC-a³⁹ kako bi se muzejskoj zajednici predstavili njihovi novi članovi, njihovi interesi i stečene kompetencije, a ujedno su i koristan popis tema novim pripravnicima. Približavanjem kraju profesionalnog rada u muzejima, na temelju svojih značajnih doprinosa radu muzeja, pojedini se muzealci uključuju u Personalni

ski arhiv: građa za muzeologiju. // *Informatica Museologica* 40, 3/4 (2009), str. 85–95. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/134484>.

³⁸ Bauer, Antun. *Savjetu za kulturu*, Zagreb. 1961. (Arhiv MDC-a)

³⁹ *Stručni radovi za zvanja u muzejskoj struci*. // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/muzeji/strucni-ispiti/strucni-radovi-za-zvanja-u-muzejskoj-struci/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

arhiv kada se i Zbirka upotpunjuje njihovim rukopisima.

Vrlo vrijedan tematski segment Zbirke jesu i idejni prijedlozi ili cjelovite muzeološke koncepcije novih muzeja, novih stalnih postava muzeja ili pojedinih zbirki i muzejskih čuvaonica, koje su često rezultat napora cijelih stručnih timova – muzealaca, konzervatora i arhitekata.

Zbirka rukopisa sadržava i stotinjak seminarskih radova polaznika poslijediplomskog studija informacijskih znanosti (koji se prema riječima I. Maroevića organizirao prije diplomskog studija muzeologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu!) zahvaljujući činjenici da je dr. Bauer bio mentor ili član povjerenstva većini poslijediplomanada. Ta jedinstvena tematska cjelina rukopisnih radova iz sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća, koja se gradila prateći i svjedočeći o razvoju muzeologije u znanstvenu disciplinu, danas je posebno značajna za istraživanje povijesti muzeologije.

Njezin je nastavak druga iznimno vrijedna zbirka osnovana osamdesetih godina – Zbirka magistarskih radova i doktorskih disertacija iz područja informacijskih znanosti i muzeologije, koja broji 284 naslova. Među ostalim, ona sadržava i prvu disertaciju *Mreža muzeja i galerija na području Slavonije i Baranje* Vlade Horvata iz 1982. godine, obranjenu na Univerzitetu *Edvard Kardelj* u Ljubljani, gdje je na Filozofskom fakultetu osnovana prva katedra za muzeologiju na području SFRJ-a.⁴⁰

Time se MDC otpočetak postavio kao

⁴⁰ Mira Heim donosi popis i sažetke prvih radnji u tekstu: Heim, Mira. Registar doktorskih disertacija iz muzeologije. // *Informatica Museologica* 19, 3/4 (1988), str. 150–158. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/145265>.

vodeća ustanova u predstavljanju pionira muzeologije i podupiranju razvoja muzeologije kao znanosti.⁴¹

Taj rad na diseminaciji novih znanstvenih dosega na području muzeja i informacijskih znanosti nastavljen je objavama cjelovitih magistarskih i doktorskih radova u MDC-ovu godišnjaku *Muzeologija*,⁴² kojim se akademska zajednica koristi kao temeljnom literaturom, a muzejska zajednica kao priručnicima za rad. Šira percepcija tih radnji omogućena je i suradnjom MDC-a s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom kojoj su 2016. godine predani višestruki primjerci za potrebe Digitalnoga akademskog repozitorija⁴³.

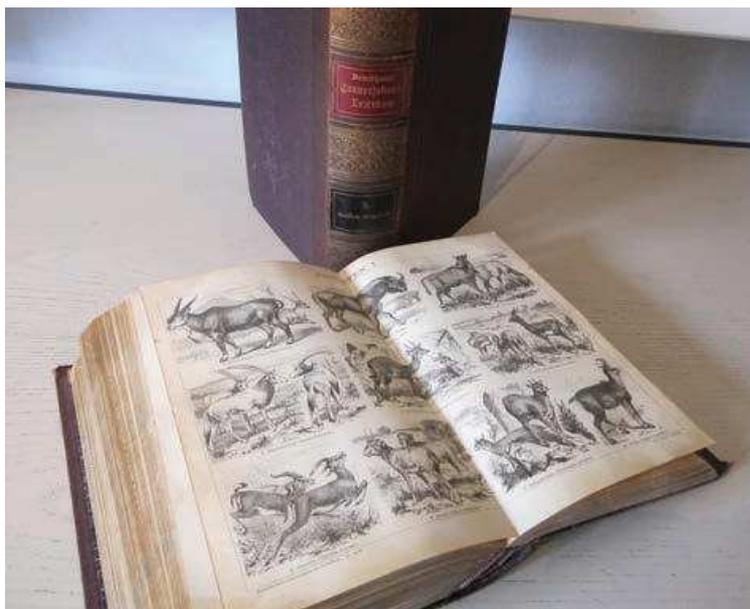
REFERENTNA ZBIRKA

Referentna zbirka knjižnice, osim što sadržava opće enciklopedije, leksikone i rječnike, popunjava se neprekidno i onim

⁴¹ Maroević, Ivo. Studij muzeologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. // *Informatica Museologica* 15, 1/3 (1984), str. 15–16. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/145752>.

⁴² Doktorski radovi: Miklošević, Željka. Muzejska izložba i stvaranje značenja. // *Muzeologija* 52 (2015); Šojat-Bikić, Maja. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda. // *Muzeologija* 50 (2013); Antoš, Zvezdana. Europski etnografski muzeji i globalizacija. // *Muzeologija* 47 (2012). Magistarski radovi: Mihalić, Veljko. Privatne zbirke darovane gradu Zagrebu i njihova uloga u kulturnom razvoju grada. // *Muzeologija* 45 (2008); Zlodi, Goran. Muzejska vizualna dokumentacija u digitalnom obliku. // *Muzeologija* 40 (2003); Radovanlija Mileusnić, Snježana. Ustroj i organizacija knjižnica zavičajnih muzeja u Hrvatskoj. // *Muzeologija* 38 (2001); Vujić, Žarka. Postanak i razvoj umjetničkih muzeja i galerija u Zagrebu. // *Muzeologija* 29/30 (1991/1992); Šulc, Branka. Zbirke umjetnina u antičko doba. // *Muzeologija* 22 (1978).

⁴³ *Digitalni akademski repozitorij*. // Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Dostupno na: <http://dar.nsk.hr/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

Među prvim naslovima enciklopedija u knjižnici bio je Brockhaus Conversations-Lexikon, jedna od najpoznatijih enciklopedija na njemačkom jeziku izdavačke kuće Brockhaus. Danas se čuva u Zbirci Bauer.

izdanjima specijaliziranim za tematsko područje muzeologije i kulturne baštine. Posebno izdvajamo višejezični muzeološki rječnik *Dictionarium Museologicum* (ICOM, Budapešt, 1986.) koji usporedno na dvadeset jezika donosi stručne pojmove povezane s radom u muzejima. Na izradi *Dictionariuma* kojemu je cilj bio pridonijeti boljem zajedničkom razumijevanju među muzejskim radnicima u različitim zemljama od 1979. godine bio je uključen i MDC.⁴⁴

Drugi važan segment ove Zbirke jest zbirka muzejskih i muzeoloških bibliografija koja je podupire, ali i rezultira vrlo snažnom i aktivnom bibliografskom djelatnošću MDC-a.

Naime, prema podacima iz arhive MDC-a već je 1971. godine na glavnoj

⁴⁴ Šulc, Branka. Muzeološki rječnik. // *Informativa Museologica* 11, 2/3 (1981), str. 92–101. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/146162>.

konferenciji ICOM-a MDC izabran za člana Međunarodnog komiteta za muzeološku bibliografiju. Ta je aktivnost u međunarodnim muzeološkim tijelima svakako pridonijela i tomu da MDC već 1972. godine u svojem časopisu *Muzeologija* (br. 13.) objavi *Plan muzeološke klasifikacije*⁴⁵, prijevod s francuskoga koji su izvorno objavili Muzejski dokumentacijski centar ICOM-a (UNESCO-ICOM Museum Documentation Centre) u Parizu i Museologický Kabinet u Pragu kao priručnik za uređenje muzejskih biblioteka. U sljedećemu, 14. svesku *Muzeologije* objavljuje prvu tekuću bibliografiju

domaće muzeološke literature iz fundusa knjižnice MDC-a za 1968., 1969. i 1970. godinu, rađenu prema toj klasifikaciji.⁴⁶ Izrada nacionalne muzeološke bibliografije bila je presedan u međunarodnim bibliografskim okvirima. Naime, MDC je pokreće gotovo usporedno s pokretanjem i objavljivanjem dviju najznačajnijih bibliografija za tematsko područje muzeologije – ICOM-ove *International Museographic Bibliography*, koju je 1969. godine objavio Kabinet Muzejni prace pri Narodnim muzeu iz Praga, i *Selected bibliography of museological literature*

⁴⁵ Plan de classification museologique. // *ICOM International Museographic Bibliography for the year 1967: Supplement to of ICOM News*. Praha: Kabinet Muzejni prace pri Narodnim muzeu, 1969.

⁴⁶ Heim, Mira. Izbor bibliografije iz muzeološke literature: za 1968. – 1970. godinu. // *Muzeologija* 14 (1972), str. 1–199. Dostupno i na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=toc&id_broj=8216.

Muzeološkog kabineta Slovačkoga nacionalnog muzeja u Bratislavi 1970. godine! Nakon nekoliko godina stanke MDC nastavlja s bibliografskim radom i objavom bibliografije stručnih publikacija s područja muzejske i konzervatorske djelatnosti, objavljenih u Jugoslaviji, ali sada u zasebnom izdanju, također prema ICOM-ovoj muzeološkoj klasifikaciji.⁴⁷ Time je MDC nastavio bibliografski rad Vere Humski, obranjen kao magistarski rad *Pregled povijesti muzeja u Hrvatskoj: 19. i 20. stoljeće (do 1945) s bibliografijom*,⁴⁸ koji se uvelike temeljio i na već spomenutoj Bauerovoj *Bibliografiji i građi za umjetnost i srodne struke* (1951. – 1957.).⁴⁹

Rad na izradi muzeološke bibliografije nastavljen je pokretanjem stručne anotirane bibliografije *Prinove knjižnice MDC-a* (1994. – 2010.) koja se objavljivala kao polugodišnjak kako bi svojim korisnicima pružila korisno i kvalitetno informacijsko pomagalo koje ih redovito i pravodobno informira o prinovama iz knjižničnog fundusa. Paralelno s objavom tiskanog izdanja pokreće se 2000. godine projekt izrade mrežno dostupne

bibliografske baze podataka *Prinove knjižnice MDC-a*⁵⁰ kao javno dostupne elektroničke bibliografske baza podataka sa sažetcima. Kao višegodišnja kumulativna bibliografija specijalizirana je za područje muzeologije i znanja o muzejima, sadržava zapise o literaturi hrvatskih i inozemnih autora, ponajprije u izdanju muzeja, muzejskih udruga i srodnih baštinskih ustanova. Tematski je povezana s hrvatskim i inozemnim muzejima, muzejskim zbirkama i izložbama, arheološkim nalazištima, muzeološkom literaturom i literaturom o preventivnoj zaštiti. Osim što nastoji zadovoljiti potrebe korisnika, ta je baza još jedan od oblika suvremene promidžbe hrvatskoga muzejskog izdavaštva koju MDC provodi od svojeg osnutka. Naime, bibliografsku bazu podataka iznimnom čini opsežan popis zastupljenih izdavača koji najvećim dijelom obuhvaća hrvatske muzeje i druge baštinske ustanove.⁵¹

Bibliografski rad održava se kao stalna djelatnost knjižnice MDC-a. Tako se na temelju knjižničnog fonda redovno izrađuju bibliografije za potrebe tematskih brojeva MDC-ova časopisa *Informatica Museologica*⁵² te monografskih izdanja

⁴⁷ Heim, Mira. *Bibliografija stručnih izdanja u MDC: izbor bibliografije stručnih publikacija za 1971. godinu i dopuna za 1968-70 godinu*. Zagreb: Muzejski dokumentacioni centar, 1977.

⁴⁸ Humski, Vera. *Pregled povijesti muzeja u Hrvatskoj: 19. i 20. stoljeće (do 1945) s bibliografijom*. // *Muzeologija* 24 (1986). Dostupno i na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=toc&id_broj=7886.

⁴⁹ O tome je pisala i Mira Heim. Vidi: Heim, Mira. Humski, Vera – *Bibliografija za povijest muzeja i muzeološku problematiku u Hrvatskoj u XIX. stoljeću i prvoj polovici XX. stoljeća: magistarski rad*. // *Informatica Museologica* 10, 2/3 (1979), str. 100–101. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/146242>.

⁵⁰ Više u: Radovanlija Mileusnić, Snježana. „Prinove knjižnice MDC-a on-line“ (<http://www.mdc.hr/prinove>): bibliografski izvori podataka o muzejskoj djelatnosti. // *Informatica Museologica* 34, 1/2 (2003), str. 115–117. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/140466>.

⁵¹ Više u: Radovanlija Mileusnić, Snježana. *Informacijske usluge muzejskih knjižnica za korisnike 21. stoljeća: kako radi knjižnica MDC-a*. // *Muzeologija* 41/42 (2004/2005), str. 286–294. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/77525>.

⁵² Neke od objavljenih tematskih bibliografija iz fundusa knjižnice MDC-a: *Izbor naslova publikacija pohranjenih u knjižnici MDC-a na temu zaštita muzejskih predmeta, Odabrani naslovi iz*

MDC-a⁵³, ali se i sadržajno obogaćuju mrežne stranice MDC-a uz pojedine muzejske obljetnice ili značajnija događanja⁵⁴. Prateći potrebe suvremenih korisnika, knjižnica svoje bibliografije objavljuje uz pojedine mrežne projekte MDC-a, poput projekta *Hrvatski muzeji i zbirke online: muzEJ!*⁵⁵, u kojemu je svaki obuhvaćeni muzej popraćen bibliografijom s pomoću poveznice na knjižnični mrežni katalog, ili pak projekta *Personalni arhiv zaslužnih muzealaca*⁵⁶, koji također s pomoću poveznice na knjižnični mrežni katalog donosi bibliografiju radova pojedinih muzealaca.

Navedenim primjerima, kao i neprekidnom izgradnjom knjižnične baze podataka javno dostupne u mrežnom katalogu na mrežnim stranicama MDC-a, knjižnica objedinjuje podatke za dvije jedinstvene bibliografije: bibliografiju muzejskih

djelatnika – jedinstvenu bazu koja prati publicistički rad muzejskih djelatnika od njihovih stručnih radnji za zvanja u muzejskoj struci do doktorskih radova – i bibliografiju hrvatskih muzeja i galerija. Napori informacijskih stručnjaka MDC-a danas više nisu usmjereni toliko na izradu tiskanih bibliografija, posebice ne onih kumulativnih i tekućih, koliko na sabiranje relevantne građe te vrednovanje i oblikovanje informacija u bazama podataka. Naime, Mrežni katalog suvremenim korisnicima mrežnih informacija omogućuje jednostavnu i brzu izgradnju bibliografskih popisa prema vlastitim parametrima interesa/istraživanja te pruža mogućnost njihovih ispisa na zaslonu ili pohrane na osobnim računalima.

ZBIRKA MONOGRAFSKIH PUBLIKACIJA (KNJIGA)

Zbirka monografskih publikacija obuhvaća stručnu literaturu kao podlogu za stalno obrazovanje i praćenje suvremenih muzeoloških tendencija koja omogućuje pripremu polaznicima stručnih ispita za muzejska zvanja, rad studentima, ali i pomoć profesionalcima raznih profila u stručnome i znanstvenom radu u muzejima. Uz monografije, priručnike i zbornike tekstova muzejske i muzeološke tematike, muzeografije i zaštite muzejskih predmeta, obuhvaća i šire područje koje pokriva kulturnu baštinu. Građa se nabavlja kupnjom od istaknutih svjetskih izdavača stručne literature, ali i razmjenom sa srodnim ustanovama u Hrvatskoj i inozemstvu.

No, šarolikosti njezinih tema pridonosi knjižna građa u izdanju hrvatskih muzeja i galerija, stoga Zbirka obuhvaća i publikacije iz područja kulturne povijesti,

teorije i prakse muzejske pedagogije iz knjižnice MDC-a, Prilozi za proučavanje fotografije u muzejima itd.

⁵³ Jedna od opsežnijih bibliografija bila je ona izrađena na temelju planski sakupljane knjižne građe o muzejima i muzejskoj građi tijekom Domovinskog rata. Vidi: Radovanlija Mileusnić, Snježana. Bibliografija monografskih publikacija, kataloga i članaka na temu Domovinskog rata. // *Ratne štete na muzejima i galerijama u Hrvatskoj* / ur. Vladimira Pavić. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 1997. Str. 167–176.

⁵⁴ Tako je npr. uz obilježavanje stote godišnjice Prvog svjetskog rata izrađena i objavljena bibliografija šezdesetak publikacija kojima su muzeji obilježili obljetnicu.

⁵⁵ *Hrvatski muzeji i zbirke online: muzEJ!* // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://hvm.mdc.hr/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

⁵⁶ *Personalni arhiv zaslužnih muzealaca.* // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke-fondovi/arhiv/personalni-arhiv-zasluznih-muzealaca/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

povijesti umjetnosti, arheologije, prirodoslovlja te različitih područja znanosti i tehnike.

U ovoj su zbirci sakupljeni i muzejski vodiči namijenjeni muzejskoj publici kao pomoć u snalaženju u izložbenim prostorijama te za upoznavanje s muzejskim sadržajima, predmetima, zbirkama i odjelima, uslužnim djelatnostima i drugim aktivnostima muzeja. Osmišljeni su tako da služe i izvan muzeja, prema riječima I. Maroevića, kao element memorije i osvježivanja znanja o muzejskome materijalu nakon što posjetitelj napusti muzejski prostor.

Prema standardima međunarodne muzejske zajednice i vodiči u izdanju hrvatskih muzeja, posebice oni objavljeni posljednjih dvadesetak godina, bogato su ilustrirani, pregledno i jasno pisani, popraćeni tlocrtima, često na više jezika u zasebnim svescima i vrlo omiljeni među posjetiteljima muzeja.⁵⁷ Po opsegu oni se ostvaruju kao višestruki presaviti (deplijani, triplijani), ali i opsežnija izdanja s uvodnim tekstovima uz svaku izložbenu cjelinu. Vodiče koji prema teritorijskom načelu obuhvaćaju više muzeja u hrvatskoj muzejskoj zajednici periodično objavljuje MDC,⁵⁸ ali prisutni su i

oni koji obuhvaćaju muzeje jedne regije⁵⁹ odnosno grada⁶⁰, nastali često u suradnji muzeja s turističkim zajednicama ili muzejskim udrugama. Najčešći su vodiči kroz stalnu izložbu ili stalni postav jednog muzeja dok se vodiči kroz pojedine odjele uglavnom objavljuju uz obnovu njihova stalnog postava.⁶¹

U ovoj su kategoriji i ostali tematski vodiči (npr. arheološki, kulturno-povijesni, geološki i sl.), kao i interaktivni vodiči za djecu i mlade⁶² te vodiči na hrvatskoj brajici⁶³

koji traže točne i detaljne informacije o svakome pojedinom muzeju ili zbirci.

⁵⁹ Primjer takvog vodiča: *Muzeji i galerije Istre: vodič / prir.* Marija Ivetić, Dario Sošić i Ljubica Širec. Pazin: Društvo muzealaca i galerista Istre, 2003.

⁶⁰ Primjer: Matošić, Vedran. *Vodič kroz galerije i muzeje: Split.* Split: Turistička zajednica grada Splita, 2001.

⁶¹ Primjer: Gligorević, Ljubica. *Vodič stalnog postava Etnologija Vinkovaca i okolice = Guidebook permanent collection Ethnology of Vinkovci and its surroundings.* Vinkovci: Gradski muzej Vinkovci, 2002.

⁶² Neki od novijih primjera su: Detling, Denis; Rajković, Dragana. *U potrazi za prapoviješću: vodič po stalnom postavu Prapovijest Muzeja Slavonije Osijek.* Osijek: Muzej Slavonije, 2012.; Kisovar-Ivanda, Tamara; Eterović Borzić, Anamarija. *Muzej antičkog stakla za djecu = Museum of ancient glass for children.* Zadar: Muzej antičkog stakla, 2013.; Lončar Uvodić, Lorka; Krklec, Vlasta. *Pepov vodič kroz stalni postav Muzeja krapinskih neandertalaca i nalazište Hušnjakovo.* Krapina: Muzeji Hrvatskog zagorja – Muzej krapinskih neandertalaca, 2013.; Olujić Tomaić, Svjetlana. *Arheološki 4 kids: vodič za djecu.* Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 2014.; Nepokoj, Denis. *Tia putuje kroz 120 godina Guvernerove palače.* Rijeka: Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, 2016.; Krmpotić, Marina. *4 Kids: vodič za djecu.* Gospić: Muzej Like, 2016.

⁶³ Muzej grada Zagreba svoj je vodič kroz stalni postav na brajici autorice Vesne Leiner objavio na hrvatskome i engleskom jeziku.

⁵⁷ Muzeji stoga često objavljuju i ponovljena izdanja svojih muzejskih vodiča, poput Muzeja Mimara u Zagrebu.

⁵⁸ Najnoviji *Vodič kroz hrvatske muzeje i zbirke* Muzejskoga dokumentacijskog centra objavljen je u zasebnim svescima na hrvatskome (2011. god.) i engleskom jeziku (2012. god.). Sustavno prikazuje 265 muzeja, zbirki i stalnih izložaba te 36 zbirki i riznica vjerskih zajednica, podijeljenih u šest regija radi lakšeg snalaženja, uz pregledne zemljopisne karte i popise muzeja po gradovima. *Vodič* je namijenjen posjetiteljima koji će na jednome mjestu moći pronaći najvažnije informacije o muzejima i zbirkama u Hrvatskoj, ali i onima

ili multisenzorski vodiči⁶⁴ namijenjeni slijepim i slabovidnim osobama, čija se pojava bilježi tek posljednjih desetak godina u vrlo ograničenom broju i izdanju malog broja muzeja.

Iako su svojim oblikovanjem uvijek nastojali biti praktični za rukovanje tijekom razgledavanja izložbe, danas se tiskani vodiči sve više zamjenjuju audiovodičima ili mobilnim aplikacijama koje posjetiteljima nude informacije po njihovu izboru i u opsegu koji ih zanima ili za koje su odvojili vrijeme svojeg posjeta muzeju. Poštovanje osobnog izbora korisnika/posjetitelja otvorilo je vrata suvremenim elektroničkim vodičima!

Drugu iznimno značajnu tematsku cjelinu ove zbirke čine katalogi muzejskih zbirki koji imaju važno mjesto u muzejskoj izdavačkoj proizvodnji. Ti sadržajno bogati, pregledni i ilustrirani katalogi rezultat su često višegodišnjih stručnih, a pokatkad i znanstvenih nastojanja kustosa, ostalih muzejskih stručnjaka i njihovih suradnika na izradi iscrpnih popisa i opisa te dokumentacije muzejskih fundusa. Zamah u njihovu objavljivanju posljednjih desetak godina rezultat je i obaveze upisa muzejskih zbirki na *Listu zaštićenih kulturnih dobara* Republike Hrvatske. Registracijom zbirki povećao se i broj tih publikacija!

Muzeji su i izdavači oglednih monografija među kojima svojim sadržajem i opremom posebno mjesto imaju likovne monografije čiji su autori povjesničari umjetnosti i muzejski stručnjaci. One se temelje na fundusu muzeja i/ili galerije

⁶⁴ Zagrebačka Moderna galerija izdavač je kvalitetnih multisenzorskih vodiča za slijepe i slabovidne osobe o djelima izloženima u Taktilnoj galeriji autorice Nataše Jovičić.

i značajan su doprinos muzeja povijesti umjetnosti. Svoje monografije dobili su i sami muzeji te oni koji su ih stvarali – njihovi istaknuti muzejski djelatnici.⁶⁵ Promišljen izdavački plan i koncepcija ogledaju se i u pokretanju muzejskih biblioteka koje okupljaju muzejske publikacije povezane s određenom temom.⁶⁶ Knjiga kao muzejski predmet u muzejima jedna je od tema koja usko povezuje znanja i vještine muzealaca i knjižničara u muzejima.⁶⁷ Izdvajanje i izlaganje pojedinih knjižnih jedinica u stalnim postavima ili na različitim povremenim izložbama upotpunjeno je i povremenim izdavanjem pretisaka raritetnih primjera⁶⁸ ili pak njihovih prvotisaka⁶⁹.

⁶⁵ Npr. prvoj etnologinji u sjevernoj Dalmaciji i umirovljenoj kustosici Etnološkog odjela zadarskoga Narodnog muzeja Olgi Oštrić zadarski je muzej posvetio knjigu *Zbornik radova Olge Oštrić* (ur. Antun Travirka, Narodni muzej Zadar, 2005.), a zagrebačka Moderna galerija pokrenula je seriju izdanja posvećenih svojim istaknutim kustosima i ravnateljima. Vidi: Jirsak, Libuše. *Ljubo Babić: dokumenti, vrijeme, galerije*. Zagreb: Moderna galerija, 2011.; Jirsak, Libuše. *Ivo Šrepel: dokumenti, vrijeme, sudbina*. Zagreb: Moderna galerija, 2010.

⁶⁶ Najčešće su bibliografski nizovi *Katalogi muzejskih zbirki* ili *Katalogi i monografije*, ali i nizovi koji okupljaju knjige povezane s jednom temom, poput biblioteke *Povijest Moderne galerije* u Zagrebu ili biblioteke *Kameni cvijet* Spomen-područja Jasenovac, u kojoj Memorijalni muzej objavljuje o temi koncentracijskih logora u Hrvatskoj.

⁶⁷ Toj je temi MDC posvetio simpozij *Knjiga u muzeju – KUM* (Zagreb, Muzej Mimara, 5. i 6. listopada 2011.). Izlaganja 41 sudionika objavljena su u *Muzeologiji* 48/49 2012. godine.

⁶⁸ Muzej Slavonije u Osijeku iz svoje je Kartografske zbirke objavio pretisak *Atlasa vukovarskog vlastelinstva iz 1733. godine* koji ljepotom i minucioznošću karata očarava i današnje čitatelje.

⁶⁹ Npr. Gradski muzej Karlovac objavio je putopis Jakova Šašela (1832. – 1903.), puškara, slikara i gravera, na temelju originalnog rukopisa iz

Ova zbirka sadržava i muzejske publikacije za djecu i mlade, a intenzivnije se popunjava novim naslovima posljednjih petnaest godina. Prvotno šapirografirani ili fotokopiranjem umnoženi, radni listići i mape razvili su se u muzejska izdanja za djecu i mlade, vrsne slikovnice i knjige, nagrađivana i kvalitetna didaktična pomagala, s omiljenim elektroničkim igrama, koja djecu uvode u svijet muzeja i muzejskih predmeta. Iznimnom kvalitetom tekstova i popratne ilustrativne građe izdvajaju se već spomenuti interaktivni vodiči i muzejske slikovnice.⁷⁰

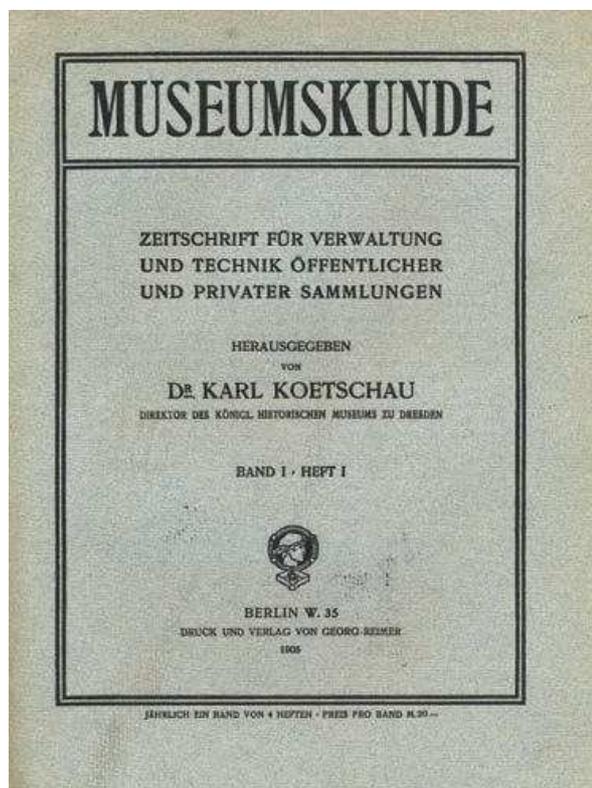
ZBIRKA PERIODIKE

Iz današnje perspektive brzoga i olakšanog komuniciranja, zahvaljujući mobilnoj i računalnoj tehnologiji, pojava prvih muzejskih i muzeoloških časopisa u poslijeratnom razdoblju izgradnje hrvatskih muzeja i uspostave stručnog rada na muzejskoj građi i dokumentaciji čini se time značajnija jer su oni jedini omogućivali razmjenu znanja i iskustava među muzealcima u redovnim periodičnim interva-

1863. koji čuva u svojem fundusu. Vidi: Šašel, Jakov. *Bilder aus dem Oriente aufgenommen während einer Reise nach Aegypten, Nubien, Sudan in den Jahren 1853 und 1854*. Karlovac: Gradski muzej Karlovac, 2003.

⁷⁰ U izradi prve opsežne studije muzejskih slikovnica sudjelovala je i knjižnica MDC-a koja sadržava najcjelovitiju zbirku muzejskih publikacija za djecu i mlade. Vidi knjigu: Zalar, Diana; Balić Šimrak, Antonija; Rupčić, Stjepko. *Izlet u muzej na mala vrata: prema teoriji slikovnice = A trip to the museum through the „little door“: towards a theory of picturebook*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2014.; kao i tekst: Radovanlija Mileusnić, Snježana. Pogled u najnovije slikovnice hrvatskoga muzejskog nakladništva. // *Glas Gradskog muzeja Karlovac* 9, 7 (2010), str. 17–21.

lima! Na području Hrvatske to su bili časopisi *Vijesti Društva muzejsko-konzervatorskih naučnih radnika NRH* (1952.) i Bauerov godišnjak *Muzeologija* (1953.). Stoga ne čudi kako je velikim događanjem u muzejskoj zajednici 1955. godine bila nabava kompleta prvih godišta časopisa *Museumskunde* sa 104 sveska (1905. – 1939.), u izdanju jedne od vodećih muzeoloških ustanova tog doba – Deutscher Museumsbunda⁷¹, koji je nabavljen za knjižnicu MDC-a o trošku Muzejskog društva Hrvatske.⁷²

Korice časopisa Museumskunde (Band 1, Heft 1, 1905.)

⁷¹ Deutscher Museumsbund. Dostupno na: <http://www.museumsbund.de> (pristupljeno 5. veljače 2017.).

⁷² Bauer, Antun. *Bilješke povodom dvadesetogodišnjice osnivanja MDC-a u Zagrebu*, str. 6. (Zbirka rukopisa knjižnice MDC-a)

Ti najstariji primjerci, kao i novija godišta, danas su sastavni dio Zbirke periodike knjižnice MDC-a koja obuhvaća godišnjake, časopise i novine u prvom redu muzejske i muzeološke tematike u izdanju hrvatskih i inozemnih muzeja, muzejskih udruga ili specijaliziranih nakladnika. Oko 350 tekućih naslova omogućuje uvid u recentna muzejska događanja u Hrvatskoj i inozemstvu, a među njima su i prestižni inozemni muzeološki časopisi: *Museum International* (Paris, UNESCO), *Museum Management and Curatorship* (Routledge), *Neues Museum* (Österreichischer Museumsbund), *Curator: The Museum Journal* (John Wiley & Sons, Inc.), *Journal of the History of Collection* (Oxford University Press), *Museums Journal* (London, Museums Association), *Argo: časopis slovenskih muzejev*, *Collections: A Journal for Museum and Archives Professionals* (Rowman & Littlefield), *Museums.ch* (ICOM Schweiz) itd.

Značajan dio Zbirke čine i časopisi u izdanju hrvatskih muzeja i galerija. Njihova pojava i objava podržava misli Antuna Bauera koji se zalagao da svaki muzej obavezno objavljuje svoj časopis/godišnjak koji bi donosio izvješće o radu muzeja, pri čemu je isticao kako nedostatna novčana sredstva ne bi smjela biti prepreka jer *sadržaj je prezentacija ustanove a ne kvaliteta papira štampane publikacije* (R-403).

U proteklih 35 godina, otkako se neprekidno prati izdavačka djelatnost hrvatskih muzeja i galerija, a posebice posljednjih dvadesetak godina, povećao se i ustalio broj hrvatskih muzejskih časopisa koji obuhvaća oko trideset naslova muzejskih i muzeoloških časopisa i go-

dišnjaka. Većina je ipak stručnih, a tek je manji broj znanstvenih časopisa.⁷³

Usporedbom popisa stručne periodike iz osamdesetih godina sa suvremenim stanjem⁷⁴ uviđamo kako su oni najstariji časopisi u izdanju hrvatskih muzeja nastavili i dalje sa svojim redovnim objavljivanjem, a među njima su *Starohrvatska prosvjeta* (Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, od 1895. god.), *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* (Arheološki muzej Split, od 1878.), *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* (Arheološki muzej u Zagrebu, od 1870.) i *Osječki zbornik* (Muzej Slavonije, od 1942).

Više-manje redovnu periodičnost zadržali su i časopisi pokrenuti u razdoblju od šezdesetih do osamdesetih godina prošlog stoljeća: *Diadora* (1960.), *Senjski zbornik* (1965.), *Zbornik Moslavine* (1968.), *Histria archaeologica* (1970.), *Podravski zbornik* (1975.), *Zbornik Muzeja Đakovštine* (1978.), *Anali Galerije Antuna Augustinčića* (1981.), *Etnološka istraživanja* (1981.), *Kaštelanski zbornik* (1988.) i *Vjesnik Muzeja Požeške kotline* (1977. – 1986., nastavlja se kao *Vjesnik Gradskog muzeja Požega*).

⁷³ Ovoj problematici suvremenih muzejskih časopisa bila je posvećena tematska radionica *Muzejski časopisi – stanje i perspektive* 23. ožujka 2015. Dostupno na: *Ciklus radionica: Kako objaviti dobru muzejsku knjigu*. // Muzejski dokumentacijski centar. <http://mdc.hr/hr/mdc/eduzona/radionice/ciklus-radionica-kako-objaviti-dobru-muzejsku-knjigu/> (pristupljeno 3. veljače 2017.).

⁷⁴ Analiza za potrebe ovog priloga napravljena je usporedbom najnovijih podataka s tekstom: Heim, Mira. Popis periodičnih i serijskih publikacija na tlu Jugoslavije s područja muzejskih i srodnih djelatnosti. // *Informatica Museologica* 14, 3/4 (1983), str. 37–39. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/145870>.

Ipak, uočava se i gašenje nekih muzejskih glasila pokrenutih u tom razdoblju, kao što su: *Iz starog i novog Zagreba* (1957. – 1996.), *Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin* (1961. – 1988.), *Vrulje: glasilo Narodnog muzeja u Zadru* (1970. – 1979.), *Križevački zbornik* (Gradski muzej Križevci, 1970. – 1982.), *Čardak: glasilo Muzeja u Županji* (1976. – 1986.) i *Zbornik Poreštine* (Zavičajni muzej Poreštine, 1971. – 1987.). Neki se čak gase nakon jednoga objavljenog broja, poput *Ličkog zbornika*, koji je pokrenut vrlo ambiciozno, ali je izišao samo jedan svezak 1978. godine⁷⁵, ili *Zbornika Muzeja grada Iloka*, kojemu je objavljen samo prvi broj 1992. godine uz stručni skup *Ilok hrvatskoj kulturi* tijekom rada iločkog muzeja u progonstvu.

Pojedini časopisi gasili su se zajedno s njihovim muzejima izdavačima, primjerice *Zbornik '82 Muzeja radničkog i narodnooslobodilačkog pokreta za Slavoniju i Baranju u Slavanskom Brodu* (1982.) i *Muzejski vjesnik: glasilo Muzejskog društva sjeverozapadne Hrvatske* (1978. – 1999.), ili pak pokretanjem novih muzejskih glasila, poput *Podravskog zbornika* koji izlazi nakon gašenja *Zbornika Muzeja grada Koprivnice* (1946. – 1953.). Neprekidno sakupljana građa svjedoči i o novom poletu u pokretanju muzejskih glasila devedesetih godina, kao što su *Makarsko primorje* (1990.), *Anali za povijest odgoja* (1992.)⁷⁶, *Ethnologica Dal-*

matica (1992.), *Natura Croatica* (1992.), *Našički zbornik* (1994.), *Godišnjak grada Korčule* (1996.) i *MG: časopis muzealaca i galerista Istre* (1995.), kada i MDC pokreće tri nove serijske publikacije – *Bilten o informatizaciji muzejske djelatnosti* (1990. – 1997.), *Izvješća zagrebačkih muzeja* (1995.) i *Izvješća hrvatskih muzeja* (2000.).

Ulaskom u 21. stoljeće pokreću se novi naslovi – neki od njih su *Godišnjak Gradskog muzeja Sisak* (2000.), *Zbornik Dubrovačkih muzeja* (2004.), *Histria*, godišnjak Istarskoga povijesnog društva i Povijesnoga i pomorskog muzeja Istre (2011.), i *Zbornik: Muzej Belišće* (2001.) – no bilježi se i pojava muzejskih elektroničkih časopisa.

Isprva, pokretanjem muzejskih mrežnih stranica, časopisi muzeja bili su predstavljeni samo naslovnica, kazalima i eventualno sažetcima pojedinih priloga da bi se u drugoj fazi počeli objavljivati kao elektroničke inačice tiskanih izdanja, najčešće u PDF-u.⁷⁷ Neki hrvatski muzejski časopisi prešli su razvojni put od samo tiskanog oblika, preko tiskanoga

muzej u Zagrebu, Pedagoški muzej u Beogradu i Slovenski šolski muzej u Ljubljani od 1983. do 1991. godine.

⁷⁷ Primjer je takvog časopisa *Glas Gradskog muzeja Karlovac*, koji se od 2002. objavljuje u tiskanome i elektroničkom obliku. Vidi: *Časopis Glas GKM*. // Gradski muzej Karlovac. Dostupno na: <http://www.gmk.hr/Aktivnosti/Izdava%C4%8Dka%20djelatnost/%C4%8CAsopis%20Glas%20GMK> (pristupljeno 9. ožujka 2017.). Najnovije su elektroničko muzejsko glasilo *MMSU novine*, izdanje Muzeja moderne i suvremene umjetnosti u Rijeci, čiji je prvi broj objavljen u tiskanom obliku kao prilog *Novom listu* 13. travnja 2014. godine i usporedno postavljen na internet (dostupno na: http://issuu.com/rijekammsu/docs/mmsu_novine_050c0f3e4320cd/3?e=3662802/7506763).

⁷⁵ Lechner, Zdenka. Lički zbornik 1: Gospić 1978. // *Informatica Museologica* 10, 1 (1980), str. 68. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/146281>.

⁷⁶ Časopis *Anali za povijest odgoja* jedan je od ravnopravnih sljedbenika časopisa *Zbornik za povijest školstva i prosvjete = Zbornik za zgodovino školstva in prosvete = Zbornik za istoriju školstva i prosvete* koji su objavljivali Hrvatski školski

i elektroničkog istodobno, do isključivo elektroničkog izdanja poput MDC-ovih godišnjaka *Izvešća zagrebačkih muzeja*⁷⁸ i *Izvešća hrvatskih muzeja*⁷⁹. Neki od razloga korištenja novim medijima jesu opseg publikacija, koji je postao vrlo nepraktičan za upotrebu u tiskanom obliku, veliki troškovi tiskanja publikacija, brzina objavljivanja, ali i bolja preglednost sadržaja te višestruka mogućnost pretraživanja elektroničkog izdanja. Pojava hrvatskih muzejskih časopisa izvorno nastalih u elektroničkom obliku tek je u začetku i samo su iznimke registrirane kao elektronički časopisi, sa svojim impresumom i ISSN-om. Za razliku od velikih specijaliziranih izdavača koji svojim elektroničkim časopisima omo-

⁷⁸ Publikacija *Izvešća zagrebačkih muzeja* (ISSN 1331-274x) počela se objavljivati u tiskanom obliku 1995. i tako je izlazila do 2001. godine. Od 2002. do 2007. objavljuju se usporedno tiskano i elektroničko izdanje u PDF-u na mrežnim stranicama MDC-a, a od 2005. do 2007. i na CD-ROM-u (zajedno s *Izvešćima hrvatskih muzeja*). Od 2008. časopis se objavljuje samo u elektroničkom izdanju na mrežnim stranicama MDC-a. Vidi: *Sustav muzeja: Godišnja izvješća*. // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/publikacije/izvjesca-muzeja/> (pristupljeno 5. veljače 2017.).

⁷⁹ *Izvešća hrvatskih muzeja* (ISSN 1332-8662), druga sadržajno srodna godišnja serijska publikacija, pokrenuta 2000. godine, objavljuje se do 2002. samo u tiskanom obliku. U razdoblju od 2002. do 2007. priprema se usporedno tiskana publikacija i objavljuje se njezin PDF na mrežnim stranicama MDC-a, a 2005., 2006. i 2007. izlazi i na CD-ROM-u (zajedno s *Izvešćima zagrebačkih muzeja*). Od 2008. časopis se objavljuje samo u elektroničkom izdanju na mrežnim stranicama MDC-a. Više u: Franulić, Markita. *Izvešća zagrebačkih muzeja i Izvešća hrvatskih muzeja*: tiskano i elektroničko izdanje. // *Informatica Museologica* 32, 3/4 (2001), str. 95–98. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/140594>.

gućuju pristup uz pretplatu (ili doplatu uz kupnju tiskanog izdanja), pristup je svim hrvatskim muzejskim časopisima besplatan, bez korisničkog računa. Cjeloviti tekstovi dostupni su na mrežnim stranicama muzeja – izdavača časopisa, te na portalu Hrčak⁸⁰, dok se stariji svešćići tek počinju digitalizirati, i to uglavnom u sklopu projekta *Stari hrvatski časopisi* Nacionalne i sveučilišne knjižnice⁸¹. I konačno, vrlo se sporo razvijaju i uvode institucijski (muzejski) digitalni repozitoriji koji bi obuhvaćali elektroničke publikacije muzeja pa tako i njihove časopise.⁸²

ZBIRKA KATALOGA IZLOŽABA

Najveća i najbogatija knjižnična zbirka jest Zbirka kataloga izložaba. Dosljedno poštujući kriterij sabiranja muzejskih kataloga, ta se zbirka po svojem sadržaju izdvaja u jedinstvenu zbirku u širem muzejskom i knjižničarskom okružju jer ima najcjelovitiju izdavačku proizvodnju hrvatskih muzeja i galerija.

Najvećim je dijelom izgrađena muzejskim katalogima sakupljenima za potrebe izložaba izdavačke djelatnosti iako su zastupljeni i katalogi inozemnih muzeja s

⁸⁰ Portal znanstvenih časopisa Hrčak pokrenut je i radi uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, ostvaren je u Sveučilišnome računskom centru (SRCE-u), a osnovna ideja potekla je iz Hrvatskoga informacijskog i dokumentacijskog društva.

⁸¹ *Stari hrvatski časopisi: portal digitaliziranih časopisa*. // Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Dostupno na: <http://dnc.nsk.hr/Journals/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

⁸² Više o temi muzejskih elektroničkih časopisa vidjeti u knjizi (*Pogled u muzejsko elektroničko nakladništvo*).

kojima knjižnica održava stalnu razmjenu publikacija.⁸³

Katalozi povremenih muzejskih izložaba, kako je to opisano u knjizi *Što je muzejski katalog*, uz kataloge stalnih postava te muzejske vodiče, posebna su i amblematična knjižna vrsta upravo za muzejsko nakladništvo. Najzastupljeniji su u izdavačkom korpusu svih vrsta muzeja (čine 80 % godišnje izdavačke proizvodnje muzeja) jer su obavezan popratni i sastavni dio izložaba kao najvažnijeg oblika muzejske prezentacije i prenošenja njihovih sadržaja.

Još je sedamdesetih godina dr. Bauer upozoravao: *Izložba bez kataloga pada u zaborav i sav polučeni uspjeh izložbe ostaje bez trajnog rezultata s kojim se može i dalje služiti i koji može dokumentirati uloženi trud, stoga je vrijednost kataloga često i veća nego vrijednost same izložbe i potrebno je katalogu posvetiti istu pažnju i dati isto značenje kao i samoj izložbi.*⁸⁴

Stoga je iznimno važno bilo tada, ali i danas da (...) *uđe u praksu za muzejske izložbe – da ne smije biti ni jedna izložba u muzeju a da ne bude popraćena sa katalogom.*⁸⁵

⁸³ Dio te inozemne građe predstavljan je i na Zagrebačkom velesajmu tijekom Interlibera kada su pozornost publike privukli katalogi japanskoga Nacionalnog umjetničkog centra u Tokiju na 33. izložbi izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija 2014. godine.

⁸⁴ Bauer, Antun. Katalogi muzejskih izložaba. // *Bilten Informatica Museologica* 3, 13 (1972), str. 44–47.

⁸⁵ Bauer, Antun. *Problemi stručne i naučne biblioteke u muzeju – čitaonica i biblioteka za posjetioce muzeja: problemi i primjeri sa kojima sam se sreo u muzejima*. Zagreb: vlast. nakl., 1980. (Antun Bauer – *Scripta manuscripta museologica*)

Katalozi izložaba imaju trajnu vrijednost ako sadržavaju kvalitetne, stručne i/ili znanstvene tekstove, zorne ilustracije popraćene legendama i, naravno, kataloške popise, odnosno uređene popise kataloških jedinica o predmetima središnim prema nekom kriteriju. Tim se načelom sve više vode i katalogi u hrvatskoj muzejskoj proizvodnji iako i danas još uvijek ima kataloga koji su zbog nedostatnog financiranja objavljeni samo u obliku jednostavnih presavitaka s kataloškim popisima te kraćim uvodnim tekstovima. Nakon pokretanja radionica o muzejskim katalogima i njihovim formalnim i sadržajnim značajkama 2011. godine uočava se primjena međunarodnih normi kod priprema te vrste publikacija. Posebice se to uviđa u uvođenju obaveznih impresuma i/ili kolofona s osnovnim podacima, koji su godinama bili izostavljani u većini muzejskih kataloga, upotrebi ISBN-ova i drugih obaveznih formalnih elemenata. U usporedbi s podacima oglednog istraživanja iz 2001. godine, nastaloga za potrebe MDC-ova međunarodnog simpozija *Muzejske publikacije i novi mediji*,⁸⁶ i danas je tiskani medij kataloga izložaba najvažniji medij, no CD-ROM-ovi se napuštaju i prepuštaju elektroničkim inačicama u PDF-u na muzejskim mrežnim stranicama.⁸⁷ Prema tematici i dalje su

⁸⁶ Više o rezultatima istraživanja u: Radovanlija Mileusnić, Snježana. Pregled tipologija, formalnih i sadržajnih obilježja muzejskih publikacija: rezultati istraživanja hrvatskog muzejskog izdavaštva. // *Informatica Museologica* 32, 3/4 (2002), str. 14–18. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/140571>.

⁸⁷ Primjer muzeja koji svoje kataloge izložaba objavljuje u tiskanom obliku i u njihovim elektroničkim inačicama jest Muzej grada Rijeke. Dostupno na: <http://www.muzej-rijeka.hr/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

katalozi likovnih izložaba najbrojniji, prateći izložbe pojedinačne i skupne, međunarodne i nacionalne, domaćih i stranih autora, amatera i profesionalaca, starijih i suvremenih naraštaja te novih i retrospektivnih opusa, a s obzirom na jezik hrvatski je dominantan iako se poneki objavljuju dvojezično (u najvećem postotku na engleskom jeziku) te vrlo rijetko na više jezika u zasebnim svescima.

Kao što je prethodno naglašeno, ova zbirka omogućuje praćenje raznolikih aspekata muzejskog rada – od novih akvizicija, objave rezultata arheoloških i etnografskih terenskih istraživanja, vrednovanja i nadopune prethodnih rezultata stručnoga muzejskog rada do omogućivanja uvida u nove načine komuniciranja sa svojom publikom. Zbirka kataloga pokazuje kako suvremeni muzejski katalogi nisu više samo posrednici izložbenih poruka namijenjeni uskom krugu stručne i/ili znanstvene publike, već se sve više okreću i potencijalnim korisnicima – posebice obiteljima, djeci i mladima. No Zbirka isto tako svjedoči i o još uvijek neiskorištenim potencijalima uključivanja osoba treće životne dobi ili osoba s invaliditetom u krug potrošača muzejskih sadržaja (izložaba, radionica, predavanja i sl.). Naime, tek se 2003. godine u izdanju Tiflološkog muzeja objavljuje prvi katalog za slijepe i slabovidne posjetitelje koji se odlikuje visokom profesionalnošću i sviješću o posebnim potrebama svojih korisnika sadržavajući tekst pisan uvećanim tiskom i na brajici, s popratnim reljefnim crtežima te CD-ROM-om u privitku.⁸⁸

⁸⁸ Riječ je o katalogu: *Protiv vjetra: skulpture Ivana Ferlana: Muzej Mimara, Zagreb, od 24. studenog do 3. prosinca 2003.* Zagreb: Tiflološki

Isto tako perspektiva je razvoja kataloga muzejskih izložaba i u postavljanju virtualnih kataloga. Naime, suvremeni muzeji svoju dokumentaciju vode upotrebom različitih računalnih programa. Danas većina njih omogućuje stvaranje ne samo virtualnih kataloga već i virtualnih izložaba i na muzejskim mrežnim stranicama i u okviru velikih europskih projekta poput Europeane⁸⁹.

ZBIRKA ELEKTRONIČKIH PUBLIKACIJA

Kvalitativan pomak u muzejskom izdavaštvu ostvaren je mogućnošću interaktivne multimedijske ili hipermedijske prezentacije muzejskih sadržaja. Tako se već sredinom devedesetih godina u hrvatskome muzejskom izdavaštvu javljaju novi oblici elektroničkog izdavaštva kako bi se suvremena publika sa sve razvijenijim tehnološkim potrebama i navikama putem medija kao što su CD-ROM-ovi ili muzejske mrežne stranice motivirala na posjet muzejskim prostorima i individualnom doživljaju muzejske stvarnosti i predmeta. Muzeji su bili jedni od rijetkih nakladnika koji su objeručke prihvatili mogućnost koju im je pružao elektronički medij kako bi predstavili svoje sadržaje na povremenim ili stalnim izložbama, što im dotad nije omogućivao konvencionalni medij tiska na papiru, stoga ne čudi da su prvi CD-ovi predstavili stalne muzejske postavbe, koristeći se mogućnošću virtualnih šetnji, te obradili u prvom redu etnografske, arheološke i kultur-

muzej, 2003.

⁸⁹ *Exhibitions.* // Europeana. Dostupno na: <http://www.europeana.eu/portal/en/exhibitions/foyer> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

no-povijesne teme, a ne toliko likovne koje su najčešća tema konvencionalnoga tiskanog nakladništva.⁹⁰ Među prvim takvim publikacijama bio je i MDC-ov vodič *Hrvatski muzeji* kroz muzejske funduse, ali i muzejske djelatnosti dvadeset hrvatskih muzeja, nastao u sklopu projekta predstavljanja hrvatskih muzeja i galerija na internetu.⁹¹

Taj novi trend muzejskog nakladništva pratila je knjižnica MDC-a ustrojivši svoju Zbirku elektroničkih publikacija kao najmlađu knjižničnu zbirku te usmjerivši svoju nabavnu politiku na sabiranje muzejskih publikacija na CD-ovima koji se pretežito odnose na kataloge povremenih izložaba, multimedijske vodiče kroz stalne postave ili tematske monografije, ali i na zvučne publikacije ili časopise u PDF-u.

Njihovo predstavljanje široj publici ostvario je MDC 1997. i 1998. godine u sklopu izložaba izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija na Interliberu, međunarodnom sajmu knjiga i učila (Zagrebački velesajam).

Danas Zbirka sadržava ukupno 261 naslov i posljednjih se godina sve sporije popunjava novim naslovima ocrtavajući tako amplitudu isprva oduševljenoga muzejskog prihvaćanja i korištenja novim medijima do suvremenog napuštanja CD-a i okretanja nakladništvu na svojim, u međuvremenu izrađenim mrežnim stranicama, institucijskim ili korporacij-

skim repozitorijima ili pak dijeleći svoje sadržaje na društvenim mrežama. Tu se postavlja i nova zadaća za knjižnicu MDC-a – evidentirati i pratiti muzejske mrežne publikacije te graditi jedinstvenu bazu muzejskih elektroničkih publikacija bez obzira na medij.

KNJIŽNI FOND KAO REZULTAT RADA MDC-A I MUZEJSKE ZAJEDNICE (PREMA ZAKLJUČKU)

Kako je prethodno ukratko navedeno, knjižnica MDC-a svojim je fondom, uslugama i djelatnostima pratila i podupirala rad MDC-a od njegova osnutka. Isto tako stručne potrebe djelatnika hrvatske muzejske zajednice, uvjetovane promjenama i razvojem muzejskog rada, utjecale su na nabavnu politiku, kao što je i stalno praćenje inozemnih tendencija u muzejskom radu bilo ishodište za nove informacijske ponude ili pokretanje novih projekata. Jedan od takvih je i istraživanje književne baštine u muzejima i stvaranje budućega mrežnog registra koji će na jednome mjestu okupljati informacije o građi, ali i popratne dokumentacijske i informacijske izvore o pojedinim književnicima.

Korisnički krug širi se digitalizacijom fondova kao i neprekidnim radom na stvaranju i održavanju informacija, što je osnovna zadaća suvremeno orijentirane knjižnične djelatnosti. Time knjižnica, kao i MDC u cjelini, daje svoj doprinos obogaćivanju i predstavljanju baštinske kulture u muzejima.

⁹⁰ Prikaz prvih muzejskih CD-ova dan je u: Radovanlija Mileusnić, Snježana. CD-ROM-ovi u hrvatskom muzejskom izdavaštvu. // *Informatica Museologica* 31, 1/2 (2000), str. 54–57. Dostupno i na: <http://hreak.srce.hr/142916>.

⁹¹ *Hrvatski muzeji 1 = Croatian museums 1* / ur. Edin Zvizdić i Markita Franulić. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 1999.

LITERATURA

- Bauer, Antun. *Bibliotekarstvo u muzeološkoj problematici: prilog problemima postdiplomskog studija muzeologije*. Zagreb: vlast. nakl., 1990.
- Bauer, Antun. *Biblioteka rukopisa u muzejima i galerijama*. Zagreb: vlast. nakl., 1984. (*Antun Bauer – Scripta manuscripta museologica*)
- Bauer, Antun. *Bilješke povodom dvadesetogodišnjice osnivanja MDC-a u Zagrebu*. Zagreb: vlast. nakl., 1975. (Zbirka rukopisa knjižnice MDC-a)
- Bauer, Antun. *Galerije zbirke umjetnina: naslijeđe sabirača*. Zagreb: vlast. nakl., 198?
- Bauer, Antun. Informacija o djelovanju Muzejskog dokumentacionog centra u Zagrebu. // *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* 17, 1 (1968), str. 16–18.
- Bauer, Antun. Katalozi muzejskih izložaba. // *Bilten Informatica Museologica* 3, 13 (1972), str. 44–47.
- Bauer, Antun. *Problemi stručne i naučne biblioteke u muzeju – čitaonica i biblioteka za posjetioce muzeja: problemi i primjeri sa kojima sam se sreo u muzejima*. Zagreb: vlast. nakl., 1980. (*Antun Bauer – Scripta manuscripta museologica*)
- Bauer, Antun. *Savjetu za kulturu, Zagreb*. 1961. (Arhiv MDC-a)
- Bauer, Antun; Nemeth, Krešo. *Muzeji i arhivi*. Zagreb: Ured za informacije Izvršnog vijeća Sabora Narodne Republike Hrvatske, 1957. (biblioteka *Dokumenti naše stvarnosti*, 5)
- Dobronić, Lelja. Osnovan je Muzejski dokumentacioni centar u Zagrebu. // *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* 13, 2 (1964), str. 35–36.
- Franulić, Markita. Izvješća zagrebačkih muzeja i Izvješća hrvatskih muzeja: tiskano i elektroničko izdanje. // *Informatica Museologica* 32, 3/4 (2001), str. 95–98. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/140594>.
- Firinger-Burić, Vesna. *Muzeološka koncepcija i struktura knjižnice Muzeja Slavonije: magistrarski rad*. Zagreb: vlast. nakl., 1980.
- Heim, Mira. *Bibliografija stručnih izdanja u MDC: izbor bibliografije stručnih publikacija za 1971. godinu i dopuna za 1968-70 godinu*. Zagreb: Muzejski dokumentacioni centar, 1977.
- Heim, Mira. Humski, Vera – Bibliografija za povijest muzeja i muzeološku problematiku u Hrvatskoj u XIX. stoljeću i prvoj polovici XX. stoljeća: magistrarski rad. // *Informatica Museologica* 10, 2/3 (1979), str. 100–101. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/146242>.
- Heim, Mira. Izbor bibliografije iz muzeološke literature: za 1968. – 1970. godinu. // *Muzeologija* 14 (1972), str. 1–199. Dostupno i na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=toc&id_broj=8216.
- Heim, Mira. Popis periodičnih i serijskih publikacija na tlu Jugoslavije s područja muzejskih i srodnih djelatnosti. // *Informatica Museologica* 14, 3/4 (1983), str. 37–39. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/145870>.
- Heim, Mira. Registar doktorskih disertacija iz muzeologije. // *Informatica Museologica* 19, 3/4 (1988), str. 150–158. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/145265>.
- Heim, Mira. Stanje muzejsko-galerijskih knjižnica u SR Hrvatskoj. // *Informatica Museologica* 14, 1/2 (1983), str. 12–15. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/145900>.
- Hrvatski muzeji 1 = Croatian museums 1* / ur. Edin Zvizdić i Markita Franulić. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 1999.
- Humski, Vera. Pregled povijesti muzeja u Hrvatskoj: 19. i 20. stoljeće (do 1945) s bibliografijom. // *Muzeologija* 24 (1986). Dostupno i na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=toc&id_broj=7886.
- Izvještaj o sakupljenoj građi za Muzejski dokumentacioni centar*. 1955. (Arhiv MDC-a)
- Lechner, Zdenka. Lički zbornik 1: Gospić 1978. // *Informatica Museologica* 10, 1 (1980), str. 68. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/146281>.
- Maroević, Ivo. Studij muzeologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. // *Informatica Museologica* 15, 1/3 (1984), str. 15–16. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/145752>.
- Plan de classification museologique. // *ICOM International Museographic Bibliography for the year 1967: Supplement to of ICOM News*. Praha: Kabinet Muzejni prace pri Narodnim muzeu, 1969.

- Radovanlija Mileusnić, Snježana. Bibliografija monografskih publikacija, kataloga i članaka na temu Domovinskog rata. // *Ratne štete na muzejima i galerijama u Hrvatskoj* / ur. Vladimira Pavić. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 1997. Str. 167–176.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. CD-ROM-ovi u hrvatskom muzejskom izdavaštvu. // *Informativa Museologica* 31, 1/2 (2000), str. 54–57. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/142916>.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. Digitalizacija starog i rijetkog knjižnog fonda iz Zbirke Bauer knjižnice MDC-a: Bibliografija i građa za umjetnost i srodne struke dr. Antuna Bauera. // *1. kongres muzealaca Hrvatske, Zagreb, 12. – 14. studenoga 2008.: zbornik radova* / ur. Žarka Vujić. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2011. Str. 164–171.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. Informacijske usluge muzejskih knjižnica za korisnike 21. stoljeća: kako radi knjižnica MDC-a. // *Muzeologija* 41/42 (2004/2005), str. 286–294. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/77525>.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. Izrada i primjena predmetnog kazala ICOM-ove muzeološke klasifikacije. // *Bulletin o informatizaciji muzejske djelatnosti Hrvatske* 1/2 (1995), str. 1–54.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. Iz rukopisne ostavštine dr. Antuna Bauera – *Muzejski arhiv: građa za muzeologiju*. // *Informativa Museologica* 40, 3/4 (2009), str. 85–95. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/134484>.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. *Kako financiranje utječe na strateški plan muzejskih knjižnica u Hrvatskoj*. (izlaganje na 3. kongresu muzealaca Hrvatske, Opatija, 2014.)
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. Npublicirani stručni tekstovi dr. Antuna Bauera pohranjeni u Knjižnici MDC-a. // *Muzeologija* 31 (1994), str. 102–117. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/89577>.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. Pogled u najnovije slikovnice hrvatskoga muzejskog nakladništva. // *Glas Gradskog muzeja Karlovac* 9, 7 (2010), str. 17–21.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. Pregled tipologija, formalnih i sadržajnih obilježja muzejskih publikacija: rezultati istraživanja hrvatskog muzejskog izdavaštva. // *Informativa Museologica* 32, 3/4 (2002), str. 14–18. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/140571>.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. „Prinove knjižnice MDC-a on-line“ (<http://www.mdc.hr/prinove>): bibliografski izvori podataka o muzejskoj djelatnosti. // *Informativa Museologica* 34, 1/2 (2003), str. 115–117. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/140466>.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. Ustroj i organizacija knjižnica zavičajnih muzeja u Hrvatskoj. // *Muzeologija* 38 (2001), str. 7–132. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/86537>.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. Stanje hrvatskih muzejsko-galerijskih knjižnica u 1996. godini: analiza upitnika. // *Informativa Museologica* 27, 1/2 (1996), str. 92–95. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/144299>.
- Radovanlija Mileusnić, Snježana. Stanje informatiziranosti muzejskih knjižnica Republike Hrvatske u 2007. godini. // *Informativa Museologica* 38, 1/2 (2007), str. 115–120. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/134668>.
- Šulc, Branka. Muzeološki rječnik. // *Informativa Museologica* 11, 2/3 (1981), str. 92–101. Dostupno i na: <http://hrcak.srce.hr/146162>.
- Vodič kroz hrvatske muzeje i zbirke: 2011* / gl. ur. Višnja Zgaga. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2011.
- Vuković-Mottl, Srna; Radovanlija Mileusnić, Snježana. Zavičajni fondovi (zbirke) u knjižnicama i muzejima: rezultati anketiranja. // *5. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: zbornik radova* / ur. Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2002. Str. 168–182.
- Zalar, Diana; Balić Šimrak, Antonija; Rupčić, Stjepko. *Izlet u muzej na mala vrata: prema teoriji slikovnice = A trip to the museum through the „little door“: towards a theory of picturebook*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2014.
- Zbornik radova sa simpozija Knjiga u muzeju – KUM, Zagreb, Muzej Mimara, 5. i 6. listopada 2011. // *Muzeologija* 48/49 (2011/2012). Zagreb:

Muzejski dokumentacijski centar, 2012. Dostupno i na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=to-c&id_broj=9144.

Mrežni izvori

Bibliografija i građa za umjetnost i srodne struke. // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://antunbauer.mdc.hr/> (pristupljeno 5. veljače 2017.).

Ciklus radionica: Kako objaviti dobru muzejsku knjigu. // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/eduzona/radionice/ciklus-radionica-kako-objaviti-dobru-muzejsku-knjigu/> (pristupljeno 3. veljače 2017.).

Časopis Glas GKM. // Gradski muzej Karlovac. Dostupno na: <http://www.gmk.hr/Aktivnosti/Izdava%C4%8Dka%20djelatnost/%C4%8Casopis%20Glas%20GMK> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

Deutscher Museumsbund. Dostupno na: <http://www.museumsbund.de> (pristupljeno 5. veljače 2017.).

Digitalni akademski repozitorij. // Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Dostupno na: <http://dar.nsk.hr/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

Exhibitions. // Europeana. Dostupno na: <http://www.europeana.eu/portal/en/exhibitions/foyer> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

Hrvatski muzeji i zbirke online: muzEJ! // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://hvm.mdc.hr/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

Hrvatsko muzejsko nakladništvo: 1992. – 2015. (grafikon) // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: http://www.mdc.hr/files/images/mdc/Interliber/2016_muz_nakladnistvoL.jpg (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

Katalog knjižnice. // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke-fondovi/knjiznica/?searchknjiznica> (pristupljeno 5. veljače 2017.).

Muzej grada Rijeke. Dostupno na: <http://www.muzej-rijeka.hr/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

Nacionalni pravilnik za katalogizaciju. // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/muzeji/projekti/nacionalni-pravilnik-za-katalogizaciju/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

Personalni arhiv zaslužnih muzealaca. // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke-fondovi/arhiv/personalni-arhiv-zasluznih-muzealaca/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

Personalni arhiv zaslužnih muzealaca: Mira Heim. // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke-fondovi/arhiv/personalni-arhiv-zasluznih-muzealaca/Heim-Mira,83.html> (pristupljeno 5. veljače 2017.).

Stari hrvatski časopisi: portal digitaliziranih časopisa. // Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Dostupno na: <http://dnc.nsk.hr/Journals/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

Stručni radovi za zvanja u muzejskoj struci. // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/muzeji/strucni-ispiti/strucni-radovi-za-zvanja-u-muzejskoj-struci/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

Sustav muzeja: Godišnja izvješća. // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/publikacije/izvjesca-muzeja/> (pristupljeno 5. veljače 2017.).

UNESCO-ICOM Museum Information Centre. // ICOM: international council of museums. Dostupno na: <http://icom.museum/resources/unesco-icom-museum-information-centre/> (pristupljeno 9. ožujka 2017.).

Zgaga, Višnja. *O MDC-u: poslanje.* // Muzejski dokumentacijski centar. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/o-nama/mdc-danas/o-mdc-u/> (pristupljeno 5. veljače 2017.).